

Malbat kevîrê bîngêhîn yê avakirina civakeke bîhêz û hevîrtî ye

Hêvî Keleş/ Qamişlo

Di dilê her civakeke zindî de hêzek veşartî heye ku şêkil dide û rêça pêşerojê diyar dîke, ew jî malbat e. Ev hebûneke biçûke, lê di bandora xwe de pir mezîn e, mîna şaneyê yekem e di laşê mirovan de.

Ji ber girîngiya malbatê di avakirina civakeke hevîrtî û bîhêz de, di sala 1993'an de Civata Giştî a Neteweyên Yekbûyî de roja 15'ê Gulanê wekî roja çîhanî a malbatê hat destnîşankirin. Malbat wekî kevîrê bîngêhîn di avakirina civakê bîhêz û hevîrtî de derdikeve holê. Têgihîştin û xurtkirina rola malbatê di pêşkeftina civakê de ji bo bîdestxistina pêşveçûnekê berfireh û domdar girîng e. Di vê raporê de, em ê li ser aliyên cîhêreng ên rola malbatê di pêşkeftina civakê de kûr bibin û lêkolîn bikin ka ev rol çawa dikare were xurt kirin da ku pêşerojek çêtir ji bo me hemûyan ava bike.

Girîngiya malbatê di civakê de

Malbat şaneyê bîngêhîn a di laşê civakê de ye û ew yekem sazîya civakî ye ku kesek jî kêliya jîdayîkîbûnê pê re têkilî datîne. Girîngiya malbatê di vî rastiyê de ye ku ew: Çavkaniya sereke ya perwerdehiya civakî û çandî, di nav malbatê de, zarok peyven xwe yê pêşîn fêr dibe, adet û kevneşopiyên xwe bi dest dixe û nîrxên bîngêhîn ên civakê dipejirîne. Ev pêvajoya ber-

dewam bîngêha ku kes dê li ser wê kesayetiya xwe û tîkiliyên civakî yê pêşerojê ava bike, pêk tîne. Nîrx û exlaq, malbat di çandina nîrxên exlaqî û prensîbên bilind de di nav endamên xwe de roleke girîng dilîze. Bi rêberiya rasterast, malbat beşdarî şêkildana pergala exlaqî ya civakê bi tevahî dibe. Yekem navika avakirina nasnameya kesane: Di nav malbatê de, ferd dest bi avakirina wêneya xwe û çîhana li dora xwe dîke. Malbat di xurtkirina nasnameya çandî ya endamên xwe de roleke girîng dilîze. Piştigiriya sereke ji bo aramiya derûnî û hestiyarî ya kesan: Malbat hawîrdorek ewle peyda dîke ku tê de kes piştigiriya hestiyarî û psikolojîk a pêwîst dibîne da ku bi dijwariyên jiyane re rû bi rû bimîne. Ev aramiya derûnî bîngêhek xurt ji bo avakirina kesayetiyeke hevîrseng a ku dikare bide, ava dîke.

Faktorên ku alîkariya serkeftin û hevîrtina malbatê dikin

Ji bo ku malbatek bi bandor rola xwe di pêşkeftina civakê de bicîh bîne, divê hin faktor hebin da ku serkeftin û hevîrtina wê misoger bikin. Ev faktor bîngêha avakirina malbatek bîhêz pêk tînin ku dikare bi dijwariyan re rû bi rû bimîne û endamên xwe piştigirî bike. Danûstandina di navbera endamên malbatê de, danûstandina bi bandor stûna tîkiliyên malbatî yê bîhêz e. Ev danûstandin ev tiştan dihevine: Guhdarîkirina Çalak, ev jî bîhîstina peyvan bêtir e ku guhdarîkirina

çalak tê wateya guhdarîkirina bi baldarî û tîgihîştina hestên li pişt peyvan. Dîtina hestan bi awayekî saxlem, teşwîqkirina endamên malbatê ku hestên xwe bi dilsozî û ewle, bêyî tîrsa redkirin an tî-nazan, îfade bikin. Çareserkirina nakokiyên bi awayekî avaker, fêrbûna jêhatiyên çareserkirina nakokiyên bi awayekî ku rêzê li hemî aliyan digire û hewl dide ku bigihîje çareseriyên lihevhatî.

Pesin û evîna berdewam

Nîşandana evîn û teqdîrê di navbera endamên malbatê de girêdanên hestiyarî xurt dîke û ji bo mezinbûn û pêşveçûnê hawîrdorek erênî diafirîne. Ku bi awayekî rîkûpêk evîn û teqdîrê bi devkî îfade dîke. Naskirin û qebûlkirina destkeftî û hewldanên her endamê malbatê, çî qas biçûk bin jî. Afirandina kevneşopî û rêûresmên malbatê ku hestan û girêdanê pêş dixin. Malbateke bîhêz ew malbat e ku dikare bi hev re bi dijwarî û stresê re mijûl bibe, ku ev yekîtiyê berxwedana wê zêde dîke. Pêdivî bi van tiştan heye weke avakirina jêhatiyên rûbirûbûn û berxwedanê di hemî endamên malbatê de, her wiha afirandina toreke piştigiriyê di nav malbatê de, da ku her endam his bike ku ew ne bi tenê ye di rûbirûbûna pîrsgirêkan de.

Gavên pratîkî ji bo jiyaneke malbatî ya aram

Ji bo bîdestxistina aramiya malbatê ku beşdarî pêşkeftina civakê dibe, gavên pratîkî yê jêrîn dikarin werin



avêtin, ji bo danûstendina rojane ya malbatê dem veqetînin. Her roj demek taybetî diyar bikin da ku hûn wekî malbatek bi hev re rûnin, durtî balkişandinên teknolojîk, ji bo axaftin û parvekirina raman û hestan. Armançên hevbeş ên malbatê destnîşan bikin û bi hev re ji bo bîdestxistina wan bixebitin. Çî armançên kurt dem bin çî jî yê demdirêj, xebata hevbeş ji bo

bîdestxistina wan ruhê girêdanê di nav malbatê de xurt dîke. Di encamê de, rola malbatê di pêşxistina civakê de roleke girîng û neçar e. Malbateke bîhêz û hevîrtî bîngêha civakeke bîhêz û pêşketî ye. Bi balkişandina ser pêşxistina malbatê û zêdekirina rola malbatê di civakê de, em dikarin civakeke aramtir û serfiraztir ava bikin.

FERHENG A BIWÊJAN

Soromoro bû:

- Bi heman wateyê.

Şaşika me li erdê xistin:

- Em şkêrandin; em bêrûmet kirin; em êdî şerm dikin serê xwe bilind bikin.

Şerma xwe revand:

- Êdî şerm nekîr; şerma xwe ji ser xwe avêt; êdî serbest bû.

Şerma xwe xist bin lingê xwe:

- Digel ku şerm dikir jî lê dîsa got, yan jî kir.

Te xencerek li min bixista xwîn ji min nedihat:

- Min pir şerm kir.

Yarê ji yarî şerm kir, zaroyên kurîn li ber pêşira xwe nedîtin:

- Ji bo kesên ji hev şerm dikin tê gotin..

LI SER BÊXEMÎ Û BÊMINETIYÊ

Aliyek şîn e, aliyek dawet e:

- Ti kesî hay ji ti kesî nîne, xema ti kesî ne kesên din e.

Bila ji min be bila bê dest û ling be:

- Bila ya min be, nebaş be jî xem nake.

Derziya wî di ber serê wî re ye:

- Tiştêkî ku lê bimîne heyrî nîne; karê wî hêsan e.

Got; apo, jina te kevin e, got; ji minetan çêtir e:

- Dema tiştê yekî nebaş be lê pê razî be hingê tê gotin.

Lingê xwe xistiye ava sar:

- Bêminet e; karê wî saxlem e.

Ne dixwim gilyaza ne didim evraza:

- Ez ne mineta ti kesî digirin ser xwe ne zorê didim xwe.

Ne dixwim nanê te ne diajom horika te:

- Bi heman wateyê. (Hêrik: Erdê bikevir)

Ne dixwim savarê ne diçim hawarê:

- Bi heman wateyê.

Ne dixwim firîkê te ne diajom herîkê te:

- Ji bo bîdestxistina tiştêkî qenciya ti kesî naxim ser xwe.

Ji Pirtûka Ferhenga Biwêjan Ya Diyar Bohtî

Rûyê jin di rêklamê de; Objektîfkirin û veguherîna jinan bo amûrek balkêşiyê

Rêklamên bazirganî rêbazek jî bo belavkirina berhemên bazirganiyê ye û xwe dispêre qanîhkirin û provaksyonê. Balkêş e ku jin di van rêklaman de bi balkişandina ser laşê wê hêmana herî bi bandor pêktînin. Şirketên rêklamê gelek caran bi zanebûn laş û hurguliyên cînsî wekî amûrek ji bo rêklamkirina hilberînan xwe derdixin pêş. **R-2**



Kar bîngêha hebûn û rumeta mirov e



Kar ne tenê çalakiyeke fizîkî an jî rêyek jî bo peyda kirina debara jiyane ye; ew bîngêha hebûn û pîvana rumeta mirov e. Firoşkarên sebze û şitilgehên li barjarê Dêrikê diyar kirin ku tevî hemû şert û mercên jiyane yê zehmet, ew karê xwe berdewam dikin. **R-8**

Ji çiraxên hunera Kurdî



Helbestvana Kurd Xelat Ehmed karîbû hebûna xwe wek yek ji dengên jinên bibandor di qada edebiyata kurdî de bide nasîn. Wê di wêjeyê de peyama ronakbîrî û avakirina hişmendiyê dit, lewma jî ji bo piştigiriya behremendên ciwan û teşwîqkirina jinên Kurd ku derbasî warê nivîsandin û afirandinê bibin, xebitî. **R-9**

'Bêaramî û hebûna komên çete vegera koçberên Serêkaniyê zehmet dîke'

Berpîrsê Ofîsa Têkiliyan a Komîteya Koçberên Serêkaniyê Ciwan Îso da zanîn ku ji ber bêaramiyê û hebûna dewleta Tirk û komên çete, koçber nikarin herin Serêkaniyê. Îso destnîşan kir ku hebûna dosya koçber û kampana tekezkirin ku hîna Sûriyê derbasî qonaxa veguhêz nebûye, herwiha rêxistinên mirovî derbarê destekdayîna koçberan de, ne li gorî zagonên Neteweyên Yekbûyî tevdiagerin. **R-6**



DIVÊ PIŞAFTIN BI DAWÎ BIBE Û ZIMANÊ KURDÎ FERMÎ BIBE

Gelê Kurd bi salan li dijî qedexekirin û siyaseta asimilasyonê ji bo zimanê xwe tîkoşîn kiriye û heta îro jî didomîne. Ji bo Kurdan ziman ne tenê navgîna ragihandinê ye, lê parçeyek jî dîrok, nasname û çanda wan e. Ji bo xwedîderketina li zimanê xwe, Kurd her sal li Kurdistan û tevahî çîhanê 15'ê Gulanê wekî Roja Zimanê Kurdî pîroz dikin. **R-4**



Xerîb Hiso: Hikumeta demkî ne entegrasyona demokratîk, navendîbûna zorê dimeşîne

Hevserekê PYD'ê Xerîb Hiso diyar kir ku peymanê 29'ê Çileyê li ser bîngêha entegrasyona demokratîk pêkhat, lê nêzikatiyên hikumeta demkî ji tîgehê entegrasyonê re cudayî nêzikatiyên wan e... **R-5**



Destwerdana li dijî zimanê Kurdî û parastina bîra civakî

Botan Amed

Nakociya li ser rakirina zimanê Kurdî ji tabelaya dadgehê li Hesekê ne tenê me-seleya tabelayekê ye. Ev bûyer nişaneya nakociyeke îdeolojîk û siyasî ye li ser ka serdema nû li Sûriyeyê çawa dê şekil bigire. Xwepêşandanen dawî yên li Hesekê nişan didin ku gel ne tenê tabelayekê diparêze, lê di heman demê de nasname, dirok, çand û bîra xwe ya kolektîf jî diparêze. Gelê herêmê rakirina zimanê Kurdî ji tabelayan wekî hewldanek ji bo înkarkirina çandî û jiholêrakirina siyasî ditine. Hêjayî gotinê ye ku, di lêgerîna rêzîknameyeke û siyasî de di bin navê pêvajoyeke veguhêz de li Sûriyeyê, destkeftiyên dirokî yên gelê Kurd têne hedefgirtin. Rakirina nivîsên Kurdî ji tabelaya dadgehê û guheztina wan bi tenê nivîsên Erebi û Ingilzî ne tenê sererastkirin-ek teknîkî ye ji bo gelê Rojawa, lê di heman demê de peyamek siyasî ye jî. Ji bo gelê Kurd, ziman ne tenê beşek ji jiyana rojane ye, lê di heman demê de hilgirê hebûna dirokî, berdewamiya çandî û bîra kolektîf e. Dema ku zimanê gelekî tê hedefgirtin, di bingeh de ew paşeroj, pêşeroj û nasnameya wan a kolektîf têne hedefgirtin. Tiştê ku îro li Hesekê qewimî, wekî şêweyekî nû yê siyaseta înkarkirinê tê ditin ku gelê Kurd li her çar beşên Kurdistanê zêdetirî sedsalekê rastî wê hatiye. Di seranserê dirokê de, zilm û zordariya li ser gelê Kurd gelek caran bi zimanê wan dest pê kiriye. Rakirina zimanê dayikê jî qada giştî, dûrxistina wî jî perwerdehiyê û jêbirina wî jî jiyana fermî rêbazên herî bingehin ên politîkayên asimilasyonê bûne. Ji ber ku dewleta serdest pir baş dizane ku gelekî ku zimanê xwe winda bike, di dawiyê de dê dest bi windakirina bîr, çand û berxwedana xwe ya civakî bike. Li Bakurê Kurdistanê, nemaze piştî darbeya leşkerî ya 1980-an, zilm û zordariya li ser zimanê Kurdî bû sistematîk. Îşkenceya giran a ku li

Ziman Ne Gefek e

CEMÎL XOCE

Hikûmeta demkî ya li Şamê, tevî hemû axaftinên li ser demokrasî û guhertinê, bi zihniyeteke kevnar, navendî û redker nêzîkî Zimanê Kurdî dibe. Taybetikirina Zimanê Erebiwekî zimanê fermî yê yekane di bikaranin û nivîsina li ser tabelayên saziyan de, di demekê de ku Tirkî hîn jî li ser tabelayên hin saziyên li Efrînê, di nav de avahiya Qesra Edaletê, mijara nakociyê ye. Ev nakokî pirseke zelal derdixe holê: Çima Zimanê Kurdî bi navê serweriyê tê redkirin, di heman demê de Zimanê welatekî din çav lê tên girtin? Mesele li vir ne tenê nivîsina li ser tabela yan diwaran e. Mesele pir kûrtir e. Ji bo her gelf, ziman ne tenê amûreke ji bo ragihandnê ye; ew bîr, nasname, çand û şewaza jiyanê ye. Dema ku gelek kes jî ditina zimanê xwe di dibistan û saziyan de tên astengkirin, ev hin dikin ku hebûna wan di welatê wan de tê înkarkirin. Zimanê Kurdî jî bo Sûriyeyê ne biyani ye. Ew zimanê bi milyonan kesan e ku bi sedsalan li ser wê axê dijin. Tiştekî xwezayî ye ku zarokek bi zimanê xwe yê dayikê fêr bibe û bikaribe wî di jiyana xwe ya rojane, perwerde û çanda xwe

girtgehan jî ber axaftina bi zimanê dayikê li mirovan dihat kirin, nekarîna dayikan ku di dadgehê de bi zarokên xwe re bi Kurdî biaxivin û rastiya ku Kurdî bi salan wekî “zimanekî nenas” dihat pênasekirin, di nav mînakên herî zelal ên siyaseta înkarkirinê ya dewletê de ne. Navên gundan hatin guhertin, muzîka Kurdî hate qedexekirin û heta dayîna navên Kurdî jî zarokan re jî wekî sûc hate hesibandin. Armanc ne tenê qedexekirina ziman bû; ew jî veqetandina gelê Kurd jî diroka wan bû. Rewşek wisa li Rojhilatê Kurdistanê jî çêbû. Bi salan e ku hikûmeta Îranê zimanê Kurdî wekî zimanê perwerdeyê nas nekiriye û saziyên çandî yên Kurdî tepeser kiriye. Mamoste, nivîskar û çalakvanên ku daxwaza perwerdehiya bi zimanê dayikê dikirin gelek caran hatine girtin. Li Başurê Kurdistanê, bi taybetî di dema nivîsên Erebi û Ingilzî ne tenê sererastkirin-ek teknîkî ye ji bo gelê Rojawa, lê di heman demê de peyamek siyasî ye jî. Ji bo gelê Kurd, ziman ne tenê beşek ji jiyana rojane ye, lê di heman demê de hilgirê hebûna dirokî, berdewamiya çandî û bîra kolektîf e. Dema ku zimanê gelekî tê hedefgirtin, di bingeh de ew paşeroj, pêşeroj û nasnameya wan a kolektîf têne hedefgirtin. Tiştê ku îro li Hesekê qewimî, wekî şêweyekî nû yê siyaseta înkarkirinê tê ditin ku gelê Kurd li her çar beşên Kurdistanê zêdetirî sedsalekê rastî wê hatiye. Di seranserê dirokê de, zilm û zordariya li ser gelê Kurd gelek caran bi zimanê wan dest pê kiriye. Rakirina zimanê dayikê jî qada giştî, dûrxistina wî jî perwerdehiyê û jêbirina wî jî jiyana fermî rêbazên herî bingehin ên politîkayên asimilasyonê bûne. Ji ber ku dewleta serdest pir baş dizane ku gelekî ku zimanê xwe winda bike, di dawiyê de dê dest bi windakirina bîr, çand û berxwedana xwe ya civakî bike. Li Bakurê Kurdistanê, nemaze piştî darbeya leşkerî ya 1980-an, zilm û zordariya li ser zimanê Kurdî bû sistematîk. Îşkenceya giran a ku li

alternatîf jî bo têgeha dewleta neteweyî ya klasîk li Rojhilata Navîn pêş bixe. Ji ber vê di dadgehê de bi zarokên xwe re bi Kurdî biaxivin û rastiya ku Kurdî bi salan wekî “zimanekî nenas” dihat pênasekirin, di nav hilweşandina modela civakî ya li Rojawa hatî avakirin jî were ditin. Bi taybetî dema ku nêzîkatiya siyasî ya xeta HTS tê lêkolnkirin, têgihîştinek navendîparêz û yekparêz eşkere ye. Di mijarên wekî rizgariya jinan, xweseriya herêmî, piçandîbûn û mafên zimanê dayikê de cûdahiyên îdeolojîk ên cidî bi paradigmaya Rojawa re hene. Ji ber vê yekê, provokasyona çêkirina tabelayan li Hesekê diwê wekî gawek siyasî ya bi zanebûn were hesibandin. Ji ber ku rakirina zimanê Kurdî jî saziyên fermî tê wateya ku jî hêla psikolojîk ve gel ne-tin. Li Başurê Kurdistanê, bi taybetî di dema nivîsên Erebi û Ingilzî ne tenê sererastkirin-ek teknîkî ye ji bo gelê Rojawa, lê di heman demê de peyamek siyasî ye jî. Ji bo gelê Kurd, ziman ne tenê beşek ji jiyana rojane ye, lê di heman demê de hilgirê hebûna dirokî, berdewamiya çandî û bîra kolektîf e. Dema ku zimanê gelekî tê hedefgirtin, di bingeh de ew paşeroj, pêşeroj û nasnameya wan a kolektîf têne hedefgirtin. Tiştê ku îro li Hesekê qewimî, wekî şêweyekî nû yê siyaseta înkarkirinê tê ditin ku gelê Kurd li her çar beşên Kurdistanê zêdetirî sedsalekê rastî wê hatiye. Di seranserê dirokê de, zilm û zordariya li ser gelê Kurd gelek caran bi zimanê wan dest pê kiriye. Rakirina zimanê dayikê jî qada giştî, dûrxistina wî jî perwerdehiyê û jêbirina wî jî jiyana fermî rêbazên herî bingehin ên politîkayên asimilasyonê bûne. Ji ber ku dewleta serdest pir baş dizane ku gelekî ku zimanê xwe winda bike, di dawiyê de dê dest bi windakirina bîr, çand û berxwedana xwe ya civakî bike. Li Bakurê Kurdistanê, nemaze piştî darbeya leşkerî ya 1980-an, zilm û zordariya li ser zimanê Kurdî bû sistematîk. Îşkenceya giran a ku li

hilweşîna çandî û bênasnamebûnê jî qels dibin. Ger civakek jî zimanê xwe dûr bi-keve, ew ê di dawiyê de dest bi dûrketina jî dirok û bîra xwe ya civakî bike. Ji ber vê yekê, parastina zimanê Kurdî ne tenê pirsgirêkek çandî ye; Ew di heman demê de meseleya parastina hebûna civakî ye. Pir girîng e ku gelê Kurd bêdeng nemîne, nemaze li hember bûyerên weha. Bêdengî kirer ye. Di mijarên wekî rizgariya jinan, xweseriya herêmî, piçandîbûn û mafên zimanê dayikê de cûdahiyên îdeolojîk ên cidî bi paradigmaya Rojawa re hene. Ji ber vê yekê, provokasyona çêkirina tabelayan li Hesekê diwê wekî gawek siyasî ya bi zanebûn were hesibandin. Ji ber ku rakirina zimanê Kurdî jî saziyên fermî tê wateya ku jî hêla psikolojîk ve gel ne-tin. Li Başurê Kurdistanê, bi taybetî di dema nivîsên Erebi û Ingilzî ne tenê sererastkirin-ek teknîkî ye ji bo gelê Rojawa, lê di heman demê de peyamek siyasî ye jî. Ji bo gelê Kurd, ziman ne tenê beşek ji jiyana rojane ye, lê di heman demê de hilgirê hebûna dirokî, berdewamiya çandî û bîra kolektîf e. Dema ku zimanê gelekî tê hedefgirtin, di bingeh de ew paşeroj, pêşeroj û nasnameya wan a kolektîf têne hedefgirtin. Tiştê ku îro li Hesekê qewimî, wekî şêweyekî nû yê siyaseta înkarkirinê tê ditin ku gelê Kurd li her çar beşên Kurdistanê zêdetirî sedsalekê rastî wê hatiye. Di seranserê dirokê de, zilm û zordariya li ser gelê Kurd gelek caran bi zimanê wan dest pê kiriye. Rakirina zimanê dayikê jî qada giştî, dûrxistina wî jî perwerdehiyê û jêbirina wî jî jiyana fermî rêbazên herî bingehin ên politîkayên asimilasyonê bûne. Ji ber ku dewleta serdest pir baş dizane ku gelekî ku zimanê xwe winda bike, di dawiyê de dê dest bi windakirina bîr, çand û berxwedana xwe ya civakî bike. Li Bakurê Kurdistanê, nemaze piştî darbeya leşkerî ya 1980-an, zilm û zordariya li ser zimanê Kurdî bû sistematîk. Îşkenceya giran a ku li



Gulîstan Xalid

Di şert û mercên Rojavayê Kurdistanê de zimanê dayikê ne tenê serîşteyek çandî ye; ew bingehê hebûna gel, nasname û mafe civakî ye. Gelê kurd di dirêjahiya salan de li hember siya-seta înkar û asimilasyonê ya rejîma Baasê têkoşinek mezin kir. Ev siyaset ne tenê hebûna kurdan red dikir, lê zimanê wan jî ji jiyana civakî, perwerdehî û saziyên fermî dûr dixist. Ji ber vê yekê, şoreşa Rojava di he-man demê de şoreşeke ziman, çand û nasnameyê bû. Berî şoreşê, zimanê kurdî li Sûriyeyê di şert û mercên giran de bû. Qedexe-kirin, nehelan ku kurdî di dibîstanan de were hinkirin, û naskirina tenê ziman û nasnameya erebî wekî nas-nameya fermi ya welêt, aliyekî siyaseta navendî ya dewletê bû. Armanca wê siyaseta navendî jî avakirina civakeke yekreng bû ku di wê de kurd wekî gel û zimanek xwedî maf nayên ditin. Lê belê, têkoşîna gelê kurd û şoreşa Rojava ev rastî guhert.

Piştî şoreşê, zimanê kurdî di saziyên fermî, dibîstanan û jiyana civakî de cih girt. Hinkirina bi zimanê dayike, vekirina navendan çandî û geşbûna medyaya kurdî di Rojava de ne tenê destkeftiyên çandî ne, lê di heman demê de nişana avakirina civakeke demokratik in. Ji ber ku civacek ku zimanê xwe bi azadî biaxive û bi wê perwerde bibe, dikare xwe wekî civakeke xwedî irade saz bike. Di heman demê de divê were pirsin: aloziya Sûriyeyê ya 14-15 salan çima derket? Çima welatek bi vî awayî parçebû û çima serhildana gelan pêk hat? Bersiva van pirsan di nav rastiya siyaseta înkar, zordarî û nebûna adaletê de veşartî ye. Rejîma Baasê bi salan siyaseta navendî û yekrengî me-sand; ne tenê mafên kurdan, lê mafên gelek civak û komên cuda jî hate sinorkirin. Nebûna azadiya siyasî, qedexekirina gotinê, bîndeskirina civakê û redkirina cihê civakînê cuda di avakirina dewletê de, sedem bûn ku gel di dawiyê de serî hildin.

Ji ber civak dema ku bêdeng, bêmaf û bêpar dimine, di nav xwe de hêrs û nerazîbûn kom dike. Serhildanên Sûriyeyê jî tenê encama şert û mercên aborî ne bûn; ew bertekek li hember siyaseta ku gelan ji nasname û mafên wan dûr dixist bû. Parçebûna ku paşê derket jî encama nebûna projeyeke neteweyî ya demokratîk bû ku hemû civakan xwe di wê de bibînin. Ji ber vê yekê, ger hikumeta nû ya Sûriyeyê vê rastiyê bi awayekî rast analîz neke û disa heman zihniyeta kevn dubare bike, aloziyên welêt bi dawî nabin. Ji ber ku gertên ku serhildan afirandin heke bidomin, rihê serhildanê disa di nav gel de dê zindî bibe. Aramî bi zor û baskê nayê avakirin; ew tenê bi adaletê, azadî û naskirina mafên hemû gelan pêk tê. Di vê pêvajoya entegrasyona Rojava û Sûriyeya nû de, pirsa zimanê dayikê jî disa bûye mijareke sereke. Heke hikumeta navendî ya Şamê disa bi heman zihniyeta înkar û navendgeriyê tevbigere, ev entegrasyon nikare demokratik be. Ji ber ku entegrasyon bi zorê an bi redkirina nasnameyên civakan nayê avakirin; entegrasyon divê li ser bingeha naskirina maf û hevjiyana gelan were ava kirin.

Demokratikkirina wê pêvajoyê tenê bi şertê naskirina mafên hemû civakên li Sûriyeyê, bi taybet mafên gelê kurd, gengaz e. Zimanê kurdî divê wekî zimanek fermî û mafek bingehin were naskirin. Hinkirina bi zimanê dayikê, xwediderketina li çand û saziyên civakî ne daxwazên siyasî ziyên demkur in; ev mafên bingehin ên mirovan in.

UNICEF: Ji Nîsana 2024’an ve tenê li Efaşerê 1300 zarok hatine kuştin

Ji ber şerê ku li Sûdanê tê domandin, zarok dibin qurbaniyên şer, berçûbûn û koçberiyê. UNICEF’ê di rapora xwe de da zanîn ku ji Nîsana 2024’an ve tenê li herêma Efaşerê hezar û 300 zarok hatine kuştin.

Navenda Nûçeyan

Di 28’ê Nîsanê de UNICEF’ê raporek li ser kiriyarên ku derheqê zarokên Sûdanê de dibin belav kir. Di serî de UNICEF da zanîn ku piştî bîst salan Darfûr bala cîhanê kişand dema ku tundûtûjiya civakê jî hev xist û bi milyonan kes li Sûdanê koçber kirin, zarok careke din di krîzeke karesatbar de asê mane, ev yek jî li gel paşguhkirina mezin û alîkariyên navneteweyî yên pir kêm, lewma UNICEF’ê bi riya raporekê hişyariyek da.

Rapora bi navê Darfûr dibêje ku piştî bîst salan zarokên Darfûrê hîn di xetereyê de ne, herwiha destnişan dike ku çawa şerê ber-dewam li Sûdanê tundûtûjiya ber-fireh, koçberiya girseyî, birçûbûn û bînpêkirinên giran li dijî zarokan li seranserê Darfûrê jî nû ve gur kiriye. Mîna sala 2005’an dema ku xanî hatin şewitandin, êrîş li ser bazaran hatin kirin, dibistan û saziyên tenduristiyê zirar ditin an wêran bûn û malbat neçar man ku birevin. Di dema heyî de pêwîstiya zarokan gelekî bi alîkariyan heye, di heman demê de hêrsa cîhanê jî vê pirsgirêkê têrê nake. Li seranserê Darfûrê, zarok barê herî giran ê şer hildigirin. Gelek ji wan mafên perwerde û tenduristiyê winda



kirine, di heman demê de hejma-reke zêde bi kêmbûna xwarinê, nexweşî û tundûtûjiya ku ji hêla hêzên çekdar an koman ve tê kirin re rû bi rû ne. Bi milyon zarok ji malên xwe hatine derxistin û koçberiyek girîng jî li seranserê li seranserê Darfûrê jî rojhilatê Çadê. Rapora Hişyariya Zarokan di nav-bera rewşa heyî û rapora yekem a UNICEF’ê ya bi heman navî ya sala 2005’an de, dema ku seferberiya gerdûnî bi serkeftî destekdayîneke mirovî ya mezin pêkanî. Piştî bîst salan bi şûn de, pêdiviyên zarokan bêhtir bûn, lê kêmdestekdayîn, awayên gihiştina alîkariyan û qeydên wê, xwezaya guherbar a şer û paşguhkirin navneteweyî bi giranî çarçoveya hewldanên riz-

garkirina jiyana zarokan sinordar dike. UNICEF bi bîr anî ku berî bîst salan cîhan jî bo şermezarkirina tundûtûjiya li ser zarokên li Darfûrê pêkdihatin, hevgirtinek afirand û koçberiyek girîng jî li seranserê li seranserê Darfûrê jî rojhilatê Çadê. Rapora Hişyariya Zarokan di nav-bera rewşa heyî û rapora yekem a UNICEF’ê ya bi heman navî ya sala 2005’an de, dema ku seferberiya gerdûnî bi serkeftî destekdayîneke mirovî ya mezin pêkanî. Piştî bîst salan bi şûn de, pêdiviyên zarokan bêhtir bûn, lê kêmdestekdayîn, awayên gihiştina alîkariyan û qeydên wê, xwezaya guherbar a şer û paşguhkirin navneteweyî bi giranî çarçoveya hewldanên riz-

Li Sûriyê qurbaniyên guleyên bêserûber û bikaranîna şaş a çekan zêde dibin

mal û cîhên kar bûne hawîrdorên ne ewle û qurbaniyên bêguneh, di nav de zarok jî, ji ber karanîna şaş a çekan berdewam dikin. Li gorç Çavdêriya Mafê Mirovan a Sûriyê, li giştî Sûriyê jî destpêka meha gulanê ve ji ber bikaranîna çekan a şaş, 9 kes hatine kuştin û 7 kes birîndar bûne. Agahiyên bûyerên jî destpêka meha Gulanê ve wiha ne: Di 1’ê Gulanê de ciwanekî 25 salî ji ber guleyeke ku bi xelefî jî çekê wî yê şexsî derket, mir. Li gorî agahiyên hatine bidestxistin ev ciwan jî gundê Hemam Sexir ê li gundewarê Mimbicê ye, dema ku çekek paqij dikir, li mala xwebi şaştî xwe kuşt. Di 1’ê Gulanê de, ciwanekî 16 salî ji ber birînên ku ji guleyeke şaş li bajarokê Hebariyê li gundewarê çekan a şaş dest birîndar bibû, jiyana xwe jî şaştî xwe kuşt. Di 3’ê Gulanê de, ciwanekî 23 salî

ji ber birînên giran ên ku ji ber bikaranîna xelet a çeka ku ew pê re bû, li herêma Eşrefiye el-Wadî, li gundewarê rojavayê Şamê, jiyana xwe jî dest da. - Di 6’ê Gulanê de, ciwanek li bajarê Kefranbel li gundewarê Idlibê piştî ku bi xelefî guleyek jî çekek ku di destê hevalê wî de bû dema ku pê dilîst, li bajarê Harem li bakurê Idlibê, li serê wî ket û jiyana xwe jî dest da. -9’ê Gulanê, jinek 40 salî ji ber teqîna bombeyeke destan dema ku ew li mala xwe ya li gundê “Beka” li gundewarê başurê Suweydayê pê dilîst, bi giranî birîndar bû. -6’ê Gulanê, ciwanek li ser rêya Zehr el-Cebel li Suweydayê dema bi çeka xwe pê dilîst, bi şaştî xwe kuşt. -8’ê Gulanê, du kes di encama gu-lebarana bêserûberê de hatin kuştin, di heman demê de ku di dema pîrozbahiyên vegera hejmarek jî



girtiyên Hêzên Sûriya Demokratîk de, ku ji zindanên hikûmeta veguhêz hatibûn berdan 5 kesên din jî birîndar bûn. - Di 8ê Gulanê de, zarokekî ku temenê wî ne ji 10 salî bû, di encama gulebaranê de li mala xwe li bajarokê Dibînê, li gundewarê başûrê parêzgeha Suweydayê ye, jiyana xwe jî dest da. Di 9’ê Gulanê de, zarokekî pênc salî li bajarê Hesekê ji ber guleyeke şaş mir, di demekê de ku malbata wî

2026’an de, herî kêm 160 zarok hatine kuştin 85 zarokên din jî birîndar bûne, ev hejmar li gorî heman serdema sala borî zêdetir e. Tevî rewşa dijwar UNICEF û hevkarên wê li Darfûr û welatên cîran alîkariyan û rizgarkirina jiyana mirovan wekî erkeke sereke didin pêkanin, di nav de perwerde, ava paqij û paqijî, xizmetên tenduristiyê yên gerok, piştgiriya pşkososyal û afirandina cihên biewle jî bo za-rokan pêşkêş dike.”

Lê belê, rapora “Hişyariya Zarokan” hişyarê dike ku hewldanên mirovî jî ber bêewlehî, astengiyên burokrasî û kêmasiya mafî bi giranî asteng dibin û di demên xetereya giran de gelek zarok jî alîkariyan bêpar dimînin. UNICEF bang li hemû aliyên şer dike ku rêzê li zagona navneteweyî bigirin û sivilan di nav de zarokan jî biparêzin, gihaştina mirovî ya ewle û bê asteng misoger bikin û bînpêkirinên giran ên li dijî za-rokan bi dawî bikin, hem jî rê li ber bigirin. Rêxistin jî beşvanan dixwaze ku alîkariyên mafî yên demdirêj peyda bikin da ku pişt-giriya bernameyên rizgarkirina jiyana zarokan bikin û alîkariya zarokên ku ji koçberiya bandor bûne, bikin.

Divê pişaftin bi dawî bibe û zimanê Kurdî fermî bibe

Gelê Kurd bi salan li dijî qedexekirin û siyaseta asimilasyonê têkoşin ji bo zimanê xwe kiriye û heta îro jî vê têkoşinê didomîne. Ji bo Kurdan ziman ne tenê navgîna ragihandinê ye, lê parçeyek ji dîrok, nasname û çanda wan e. 15'ê Gulanê wekî Roja Zimanê Kurdî tê pîrozkirin.

Ronahî Sadûn/Qamişlo

15'ê Gulanê Cejna Zimanê Kurdî ye. Di sala 1932'yan de ji aliyê rewşenbîrê Kurd Celadet Alî Bedirxan û hevalên li Şamê Kovara "Hewarê" bi hejmarê xwe ya yekem li taxa Kurdan li Çapxaneyê Tereqî'yê, hate weşandin. Alfabe-ya vê kovarê bi tipên latînî bû ku ev jî pêngeveka giring bû. Ji sala 2006'an pê de, gelê Kurd her sal 15'ê Gulanê, weke Cejna Zimanê Kurdî pîroz dikin. Ev roj ji bo balkişandina ser giringiya ziman û çanda kurdî hate hilbijartin. Ji ber ku gelê Kurd bi salên dirêj li dijî înkarkirina mafên ziman û nasnameya xwe ya çandî têdikoşe. Roja Zimanê Kurdî jî di çarçoveya vê têkoşinê de, ji bo balkişandina ser giringiya ziman û piştgiriya jiyandina zimanê Kurdî, tê pîrozkirin. Di heman demê de ji bo kurdan ziman ne tenê navgîna ragihandinê ye, di heman demê de parçeyek ji dîrok, nasname û çanda wan e. Ji ber vê yekê Cejna Zimanê Kurdî derbirîna xebata gelê Kurd e, ji bo parastina mirata xwe ya zimanî û gihandina wê ji nîşfên pašerojê re.

Celadet Bedirxan kî ye?

Celadet Bedirxan kesayetekî giring ê nûjenkirin û standardkirina zimanê Kurdî ye. Bedirxan zimanzan û rewşenbîrekî giring e ku alfabe-ya Kurdî pêş xistiye û pêşengiya nûjenkirina zimanê Kurdî kiriye.

Bi çoşeke mezîn "Roja Zimanê Kurdî" tê pîrozkirin

Kurdên li çar aliyên cîhanê ve cejna xwe ya neteweyî bi coş û kelecaneke mezîn, bi hişmendî û gijandê têkoşina parastin û pêşvebirina zimanê Kurdî, pîroz dikin. Herwiha çalakiyên curbicur li dar dixin. Di nav van çalakiyan de pêşbirkên ziman, panel, çalakiyên helbest û wêjeyî, şano, meş û hwd...hene. Ev çalakî ji bo pêşxistin û belavkirina ziman û çanda Kurdî, dibe alîkar. Di heman demê de çalakiyên dîtir, ji bo parastina mafên ziman û daxwaza qebûlkirina zimanê Kurdî wek zimanê fermî, tê lidarxistin.

Zimanê Kurdî zimanekî dewlemend e

Zimanê Kurdî ji binkomeke zimanên Hind-Ewropî ku beşek ji malbateke mezîn e. Kurdî li bakurê rojavayê Îranê, li başûrê rojavayê Ermenistanê, li bakurê Iraqê, bakurê rojhilatê Sûriyê û başûrê rojhilatê



Tirkîyê tê axaftin. Çanda Kurdî xwedî dîrok, wêje, muzîk û hunereke dewlemend e. Cejna Zimanê Kurdî derfetê dide ku ev mîrateya çandî ya dewlemend were parastin û ji nîşfên pašerojê re were ragehandin.

Dewlemendiya Zimanê Kurdî

Zimanê kurdî ji pênc zaravayan; û ev zarava jî her yek di nav xwe de ji çend devokan pêk tên: Dîyalekta Goranî; Ji Hewaramî, Kenduleyî û Bacelanî, pêk tê. Dîyalekta Dimilkî/Kirdkî/Zazakî; Ji Dimilkîya Jorîn (Dêrsîm), Dimilkîya Navîn (Amed) û Dimilkîya Jêrîn (Ruha), pêk tê. Dîyalekta Kurmancî; Ji Bahdînî, Botanî, Serhedî, Xerzanî, Berferatî, Silîvanî û Rojavayî, pêk tê. Dîyalekta Kurmancîya Xwarê; Ji Kelhûrî, Feylî û Kirmaşanî, pêk tê. Dîyalekta Kurmancîya Navendî; Ji Soranî, Mukrî, Silêmanî, Germîyanî û Erdelanî, pêk tê.

Çarçoveya siyasî û civakî

Roja 15'ê Gulanê di heman demê de sembola têkoşina kurdan a bi salan e ji bo parastina mafên xwe yê zimanî û çandî. Ji ber vê yekê ev dîrok jî weke îfadeya têkoşina kurdan a ji bo parastina mafên ziman û nasnameya xwe ya çandî, tê dîtin. Cejna Zimanê Kurdî îfadeya xebata gelê Kurd a ji bo parastin û zindîkirina mîrateya xwe ya zimanî ye. Ji ber ku di sedsala 21'emîn de ji ber politîkayên yekparêz û netew-dewletê, gelek welatên cîhanê veguherîne goristana zimanan. Pergala netew-dewletê ya ku neyarê demokrasiyê ye, bi politîkayên qirkirina çand û zimanan jiyana yekzimanî li ser gelan ferz kiriye. Gelê Kurd jî bi tu awayî destûr nedane ku ev politîkayên yekzimanî pêk bên û zimanê Kurdî ji holê bê rakirin. Gelê Kurd her tim jî bo parastina zimanê xwe li ber xwe daye û tu car nehiştîye li ser zimanê

Kurdî were jibîrkirin. Li hember hemû politîkayên tunekirinê, gelê Kurd, bi daxwaza azadiya çand, ziman û nasnameya xwe têkoşina parastin û pêşvebirina nîrxên xwe yê neteweyî kiriye û vê têkoşinê hîna jî didomîne. Rêber Apo jî bi taybetî diyar dike ku "Mijara zimanê dayikê qasî nan û avê girîng e. Tu zimanê dayikê hîn nebî, perwerdeya wê nebinî tu nikarî rast û baş bifikirî, nikarî hilberînî, wisa li te tê wê ku mejiyê te miriye. Ziman veguhezêrê destpêkê û sereke yê civakîbûyîna ye. Xwedilêderketina ziman û çanda xwe, pêşvebirina wan pêwîstîyeke mirovbûnê ye. Yê nîkarîbin li zimanê xwe xwedî derkevin nikarin li tu tiştî xwedî derkevin. Yên ku zimanê xwe nezanîbin û bi pêş ve nebin nîvmîrov dimînin; nikarin bi tu kesan re rast û durîst têkiliyan jî daynin û bi pêş bixin. Ji ber ku ziman û çanda me hatine qedexekirin, me têkoşîneke mezîn meşand. Xwedilêderketina li ziman û çanda xwe peywira hemû kesan e."

Pêwîst e zimanê Kurdî bibe zimanê fermî

Ji ber dagikirin û parçekirina Kurdistanê, herwiha meşandina siyaseta asimilasyonê ya li ser gelê Kurd, bi milyonan zarokên Kurd jî mafê xwe yê zimanî bêpar man û hîn jî dimînin. Lê ev maf, mafê bingehîn û gerdûnî ye û mafê gelek peymanên navnetewî hatiye misogerkirin. Lewra heta ku hemû zimanî û nasnameyê ku mafên herî rew a bîngehîn in, bi zagonan neyên misogerkirin, gelê Kurd dê li hemû qadên jiyandê û têkoşina xwe ya çand, ziman û nasnameya azad de, biryardar be. Ziman nişaneyê nasname û statuya siyasî ya gelan e. Ji ber vê jî, pêwîst e zimanê Kurdî bibe zimanê fermî û perwerdeyê. Di heman demê de, ji bo ku qedexeyên li ser zimanê

Kurdî bidawî bikin û perwerdeya bi zimanê dayikê bi zagonan were misogerkirin têkoşina xwe xurt bike, pêşî li xwebişafînê bigire û rê nede politîkayên bişafînê.

Rewşa zimanê Kurdî bi taybet li Rojavayê Kurdistanê

Rojavayê Kurdistanê jî weke parçeyên din ên Kurdistanê bi salên dirêj rastî siyaseta qirkirina çandî, tunekirina hebûna gelê Kurd û pişaftina zimanê Kurdî ji aliyê sistêm û desthilatdaran ve hat, bi taybetî di çaxê rejîma Baas a hilweşiyarî de ku zêdetirî 60 salan desthilatdariya xwe domand. Lê piştî şoreşa 19'ê Tîrmehê "Şoreşa Rojava" di hemû qadan de guherîna mezîn pêk hatin, bi taybetî qada perwerdeyê ku ziman ji bo wê sereke ye. Gelek dibistan, peymangêh û zaningehên zimanê Kurdî hatin vekirin. Bi hezaran xwendekar dest bi xwendina Kurdî kirin. Ev destkeftiya herî mezîn a ku bi saya xwîna bi hezaran şehîdan û berxwedana gelê Kurd pêk hat.

Di roja îro de jî Rojavayê Kurdistanê di qonaxeke dîrokî re derbas dibe û pêvajoyeke siyasî ya nû bi rê ve diçe ku ji 29'ê Çileyê ve entegrasyona bi hikumeta demkî ya Sûriyê re dest pê kiriye. Ji bo biserketina vê pêvajoyê û avakirina Sûriyeye pîrreng, pêwîst e di serî de zimanê Kurdî fermî bê nasîn, wekî zimanê perwerdeyê li Rojavayê Kurdistanê bê pejirandin, hemû dezgeh û sazîyên ziman û perwerdeyê bi awayekî demokratîk entegre bibin. Lê nêzîkatî û siyaseta hikumeta demkî ya Sûriyê, rêbazê rejîma berê ye ku ew jî dîsa dixwaze nijadperestî û yekzimanîyê li Sûriyê bi rê ve bibe û zimanên din tune bibîne. Lê gelê Kurd neteweyeke resen a vê axê û vî welatî ne, mafê wan heye ku zimanê wan di destûrî fermî be.

Li Sûriyê û Rojavayê Kurdistanê di demên borî de gelek zehmetî hebûn. Zimanê dayikê her dem qedexe bû. Piştgiriyeke dewletê ji bo zimanê Kurdî û zimanê dîtir tune bû û astengî gelek bûn. Lê di nava salên şoreşê de, xebateke mezîn ji bo zimanê Kurdî hate kirin. Yek ji destkeftiyên herî mezîn ên şoreşê zimanê kurdî ye. Ne tenê ji bo zimanê kurdî, ji bo zimanên din ên li herêma jî, rê hat vekirin. Lewma divê siyaseta yek çand, yek al û ziman, rabe û êdî zimanê Kurd bibe zimanê bîngehîn û fermî di nava giştî Sûriyê û parçeyên din ên Kurdistanê de.



2 kongreyên PKK'ê

Farûk Sakik

PKK di navbera sala 1978'an û 2025'an de 12 kongre pêk anin. Her kongreyek xwedî wateyêke cuda bû. Biryarên ku di van kongreyan de dihatin girtin, di têkoşina Kurdan de serdemê nû dida destpêkirin. Lê em ê 2 kongreyan esas bigirin. Kongreya damezirandina PKK'ê ya 27'ê Mijdara 1978'an û kongreya fesixkirina PKK'ê ya 5-7'ê Gulana 2025'an. Berya kongreya damezirandinê komek bûn. Hejmarê wan jî gelek biçûk bû. Lê roj bi roj zêde dibûn. Dema ku 26-27'ê mijdarê de li gundê Fisê civiyan di destpêkê de partîbûna xwe destnîşan kirin. Piştê derbasî bernameya partiyê bûn. Em ê di vê kongrê de de biryarên aliyê îdeolojîk, rewşa siyaseta demê, konjektor û faktorên cîhanê ku hatin girtin, deynin aliyek. Em ê, bi tenê ji biryarek dest pê bikin: "Kurdistan meîngêh e û divê rizgar-azad bibe."

Rewîtiya vê têkoşinê jî ji gundê Fisê dest pê kir. Bi rêxistin bûn. Artêşek ava kirin. Şer kirin. Li akademi û li dibistanên partiyê perwerdeya siyasî û eskerî dîtin. Belav bûn, berê xwe dan nav gel û mezîn bûn. Derbasî Ewropa bûn sazî û dezgeh hatin avakirin. Bi navê Med Tv şoreşek ava kirin. Derbasî Bakur bûn bi navê HEP'ê partiyek legal ava kirin û derbasî siyaseta demokratîk bûn. Li meclîsa Tirkîyê siyaseta li şaredariya xizmetên nasnameya Kurdî dest pê kirin. Li ser bigeh-paradigma ve tevgerê li Rojava şoreş pêk hat û di şerê li dijî DAİŞ'ê de cihan wan nas kir. Azadiya jinê li cîhanê belav kirin. Di xebatên diplomasiyê de roj bi roj dostên Kurdan zêde bûn. Kompanyeke navdewletî bi ser wan de hat, lê wan ev berteraf kirin. Di warê ziman-çand-nasname de xebatên bêsekin dane meşandin. Girtin-şehadet-koçberî-sirgûn ev rewîtiya azadiyê wan neda seknandin. Dema sala 2025'an hat, êdî Kurd bûbûn xwedî nasname. PKK inkar, îmha û asimilasyona Kurdan dabû seknandin. Bi demê re li gorî konjunkturê cîhanî guharîn di vê tevgerê de jî çêbûn. Di dewsa serxwebûnê de konfederalîzma demokratîk a gelan esas girt. Paradîgmaya Rêber Apo jî bo gelên heremê bû hevîyek.

Di sala 2024'an ve dema li Rojhilata Navîn tevgerêk nû çêbû, PKK jî bo xwe li gor vê serdemê tanzîm bike, biryarên nû girt.

Jixwe demek dirêj bû ji bo Kurdan plana têkbirinê dest pê kiribû. Ji bo Kurdan li Tirkîyê salên diwar bûn. Siyaseta legal hatibû dorpeçkirin û zindan kirin. Li dijî gerîla erîşên Teknolojîyê û kîmyasal dihatin bikaranîn. Dixwestin gerîla bitemamî îmha bikin. Gerîla di tunelên şer de bersiv dida van erîşan û xwe diparast. Li aliyek jî gerîla xwe li gor şerê Dronan tanzîm dikir. Dema ku dewletê dît nikare îmha bike û gerîla jî xwe amadeyî operasyonên bi dronan dike, bi Rêber Apo re dest bi muzakerayan kirin. Dema Rêber Apo dît ku li cîhanê şer derbasî şerê hibrit bûne, xwest ku PKK jî derbasî qonaxêkê nû bibe. Şer bide seknadin û xwe fesix bike. Derbasî siyaseta demokratîk bibe.

Di 27'ê Sibata 2025'an de dema bangî rêxiştinê kir, rêxiştin dest bi amadekariya kongreya 12'an a dawî kirin. Dema biryarên kongreya 12'emîn ya 5-7'ê Gulanê hatin parvekirin, di destpêkê de di civakê de heştîyariyê belav kir. Piştî demek dema civak ku xwe komî serhef kir, dîtin ku PKK bi tenê ji 3 tipan pêk nayê. Ew jî navê xwe wêdetir tiştê di nav Kurdan de afirandiye. Êdî Kurd, bûne Kurd.

Belê PKK bi kongra yekemîn şer dabûn destpêkirin û bi kongra dawî jî şer dabûn seknandin. Di vê kongrê de biryar ev e; Heta Kurdistan azad bibe wê gerîla bi 'siyaseta demokratîk' pêk were.

Ji çiraxên hunera Kurdî



Can Yûsiv

Helbestvan Xelat Ehmed; Dengê jinên Kurd li sirgûn û xurbetê. Helbestvan û nivîskarên jin ên Kurd ên hevdem di geşkirina ronahiya hişyariya neteweyî, xurtkirina rehên xweparêziyê di gijandê gelê Kurd de û parastina nîrx, ziman û nasnameya Kurdî ya resen bi nivîs û peyvên xwe roleke girîng lîstin û pênuşên xwe kirin mûmên ku riyên rûmet û azadiyê ronî dikin, bi dîtbarên (şahidî) zindî sekna jinên Kurd û têkoşina wê ya civakî û netewî di tevgera rizgarixwaza Kurdistanê de pêşkêş dikin..

Helbestvana Kurd Xelat Ehmed yek ji wan dengên jînanê ku pênuşa xwe ji bo bilindkirina nîrxên gelê xwe û doza wî ya netewî terxan kiriye, peyva wê bû çêkek ronahiyê ya ku li hember neheqiyê rû bi rû dimîne, û sembolek bo nasnameya pêdariyê li ber bayên xurt.

Di dilê bajarê bedew ê Dêrikê de, bûka Cizirê û kullîka bajarên Rojava, ew bajarê ku xwe dispêre şinorên erdnîgariya Kurdî ku Bakur, Başur û Rojava hevdişîn û çemê Dicleyê wan jî hev vediqetîne û ji ruhê wê yê resen bêhna dîrokê û ronahiya nasnameyê dikişîne, helbestvana Kurd Xelat Ehmed di sala 1972'an de ji dayîk û bavek Kurd (Silêman û Şemsa), hatiye dinyayê ,di maleke nefsi biçûk de, tijî mirwet û rûmet û bi germahiya xweparêziyê û ruhê evîna hafî xemilandin mezîn bûye.

Ji dirêjahiya serdeman de bûye weke dergûşa olên xwedayî û şaristaniyên kevnar û didargeha gel û çandên cihêreng tê nasîn ,di qada wê de, dengê zengilên dêran , bangdana mizgeftan hev himbêz dikin , û tê de deng û ziman di tevneki mirovahiya ya yekbûyî de ku bi lêkborîna û dewlemendiya gijandî tije dibe, li hev dicivin. Di dirêjahiya serdeman de bûye navenda cihêrengiya etnîkî, oldarî û çandî û dayîndeyeka zindî ji bo mîrateya Sûbarî, Hûriyan û bînxweşiya Botanî û Bedraxaniyan, yê n ku di wijdanê kurdan de nişaneyên raman, hişyarî û têkoşinê ava kirine û ev bajar kirine minareyeka zanist, dîrok û jiyane.

Di wê jîngeha dewlemend a dîrok û ruhê neteweyî de, Xelat Ehmed di navbera çiyayên ku bi zimanê

bav û kalên me diaxivîn, û çemên ku stranên şivanan vedibêjin û di navbera kolanên ku bi bîranîna çirok û çirvanokên kevnar dagirtî bûn, mezîn bû, ji zarokatiya xwe ve hewayê nasnameya kurdewarî hilmijî û ji kaniyên axê wateya pêdarî û wefadarî û beşxîne vexwart. Wê çavên xwe li bedewiya sade vekir û ji dayika xwe çirokên sebir û rûmetê û ji bavê xwe sirûdên azadî û welat bihîstin, ji ber vê yekê zarokatiya wê şitlek bû di nav axa kurdewariyê de hate çandin û rojbûna helbestvanekî bû ku wê peyvê bike dirêjahiya nasname û dengêkî ji bo axê.

Ew di malbateke kurdperwer , ya kedkar û welatparêz de ku j sê xwişk û çar bira pêk dihat mezîn bû , ku ji aliyê dê û bavên xwe ve li ser nîrxên resen ên kurdî mezîn bûne: wefadariya bi xakê re, dilsoziya bi welatê xwe re û girêdana bi kokê ve ,mala wan mîna dibistana yekem a xwedibûn û hişyariyê bû ku li dora wê stranên kurdî yê kevin dihatin dubarekirin, çirokên qehremanî û dîrokî dihatin sloganeke e, lê tevger, berpîrsiyarî û bawerî ye.

Xelat Ehmed zarokatiya xwe li bajarê Dêrikê , ya ku radize li ber pestînen Çiyayê Cûdî , û şiyar dibe li ber xumxuma pêlên Ava Mezîn û sira bayê Deşta Hesina ya bi bêhna genim, zatera çolê û nêrgizan bêhna xwe vedide. Li wir jiyana bi awazên zirneya Ehmed Elanê û stranên Cemal Sadûn ên ku kolanên wê bi germî û şahiyê tije kiribûn, diherikî û ew mezîn bû di nav taxên kevnar ên gelêrî de, ku bêhna nanê tenûrê jê dibare , û li ser xirbeyên qijleya Frînsî ya ku di bêdengiya xwe de çirokên bav û kalên vedibêje û li ber peravên çemê Dêrik û kaniya Leşkerî ,ku li wir av bi gijandê û bîranîna re digihêjin yek , hişmendîya wê ya jiyana hev hate afirandin.

Li wê derê, ku jinan çirokên jiyane vedigotin û li ser evîn û welatê xwe distirandin , wê jî sirûdên jînan ên di dawetan de, ji stranên cotkaran, mûzîka helbestê û ritma peyvê girt û ji çirokên dapîran ên şevên dirêj ên zivîstanê ew fêr bû ku çawa tîpan vehûne weke çawa ku ew hirî bi xêzên bihnfirehiyê û bîranîna vedirêsin.

Wê ji kaniyên welatparêziyê yê bavê xwe ruhê xweparêzî û dilsoziya bi ax û welatê xwe re digirt, ji lavjên dêran û sirûdên mizgeftan, tipên xwe ên herî pak vedibijart , lewma gotinên wê dibûn tîkelîyek ji ronahiya baweriyê, germahiya erdê û dilpakîya mirovan.

Bi vî awayî hişmendîya wê ya çandî û cihêrengiya dimenan de çêbû, ji bo wê Dêrik dibistaneke giyan û ziman bû û çavkaniyek ku zuha nabe ji çirok, helbest û

nasnameyê.

Xelat Ehmed di wê jîngeha ku tije bi ruhê neteweyî , dest bi vehûndandina xêzên hişmendîya xwe ya helbestî kir, û yekem tipên xwe li ser rûpelên jiyane dinivîsand, paşê wê bi rastî û zanistî dest bi verêstina serpêhatiya xwe ya helbestî kir, da ku piştê bibe yek ji dengên jinên Kurd ên navdar, yê n ku peyv kirin welat û helbest kirin aleyek ku li ezmanê bîranîna netewî û wijdana kolektîf li ba bibe.

Wê dibistana seretayî, amadeyî û navîn li bajarê Dêrikê xwendîye û di temenê xwe yê biçûk de, di sêzdeh saliya xwe de dest bi meyla xwe ya wêjeyî û çandî kiriye. Şarezaiya wê di nivîsandina helbestên nûjen, azad, peşxan de, di bin bandora jîngeha wêjeyî û çandî ya dewlemend de geş bûye, ku gelek nivîskar û helbestvanên kurd ên mezîn, anîne jiyane, wek Ehmed Şêx Saleh, Omer Laîf, Lorî Taldarî û yê n din ên ku helbest kirin ronahiyek ku rê ji bo nîşfên paşerojê, ronî dike û peyvê kirin rêyek ber bi hevî û jiyane.

Sal derbas bûn, Xelat Ehmed ji ber azweriya naskirina dinyayê rîya xwe ya têgihîştina hişmendiyê bi rîya peyvê dest pê kir, Xwendin pencereya wê ya yekem bû di piştê di sala 2003'an de ber bi wergerandina edebî ve çû, werger wek pîrekî didit di navbera çanda û bi bêhna genim, zatera çolê û nêrgizan bêhna xwe vedide.

Li wir jiyana bi awazên zirneya Ehmed Elanê û stranên Cemal Sadûn ên ku kolanên wê bi germî û şahiyê tije kiribûn, diherikî û ew mezîn bû di nav taxên kevnar ên gelêrî de, ku bêhna nanê tenûrê jê dibare , û li ser xirbeyên qijleya Frînsî ya ku di bêdengiya xwe de çirokên bav û kalên vedibêje û li ber peravên çemê Dêrik û kaniya Leşkerî ,ku li wir av bi gijandê û bîranîna re digihêjin yek , hişmendîya wê ya jiyana hev hate afirandin.

Li wê derê, ku jinan çirokên jiyane vedigotin û li ser evîn û welatê xwe distirandin , wê jî sirûdên jînan ên di dawetan de, ji stranên cotkaran, mûzîka helbestê û ritma peyvê girt û ji çirokên dapîran ên şevên dirêj ên zivîstanê ew fêr bû ku çawa tîpan vehûne weke çawa ku ew hirî bi xêzên bihnfirehiyê û bîranîna vedirêsin.

Wê ji kaniyên welatparêziyê yê bavê xwe ruhê xweparêzî û dilsoziya bi ax û welatê xwe re digirt, ji lavjên dêran û sirûdên mizgeftan, tipên xwe ên herî pak vedibijart , lewma gotinên wê dibûn tîkelîyek ji ronahiya baweriyê, germahiya erdê û dilpakîya mirovan.

Bi vî awayî hişmendîya wê ya çandî û cihêrengiya dimenan de çêbû, ji bo wê Dêrik dibistaneke giyan û ziman bû û çavkaniyek ku zuha nabe ji çirok, helbest û



xwe - ne agirê afirandinê di hundirê wê de vemirand, ne jî karî wê ji germahiya helbest û peyvê dîr bêxe, ew ji bo rewîtiya wê bû êzîngêk nû ,hewes û hezkirina wê ya ji peyvê re zêde kir, wê êşa windabûnê veguherand helbestên zindî bi nasname, evîn û wefadarî, da ku îspat bike ku peyva kurdî li her axê dikare şîn bibe û welatê rastîn bi tîpan dimîne, ne di nexşeyan de.

Wê karê xwe yê wêjeyî û rewşenbîrî li derveyî welat berdewam kir û çend pirtûkên cihêreng çap kirin, di nav wan de helbest bi zimanê kurdî û erebî û wergerandin, ji berhemên wê yê çapkirî yê herî navdar:

- 1- Çarîkê berbangê – helbest- bi Erebî (2004)
- 2- Bîranîna Kullîka Ukalîptus : Helbest bi zimanê Erebî (2006)
- 3- Keçên Dêrikê ên Serserî – Helbest bi zimanê kurdî (2007)
- 4- Pencereyên Nû - Antolojiya Helbesta Kurdî li Rojavayê Kurdistanê (werger, 2008)
- 5- Jin di kultura kurdî de - lêkolînê werger (2011).

Her weha çend destnivîsên wê yê wêjeyî û çandî hene, di nav wan de çar pirtûkên ku ji kurdî bo erebî hatine wergerandin, ji kurdî ku niha li ber çapê ye.

Ji bo Xelat Ehmed helbest ne keyf-xweşiya zimanî bû, lê kiryareke xwendibûn û berpîrsiyariyê bû û neynika giyanekê ku di navbera bîr û xeyalê de dijî.

Ew helbestan bi zimanên Kurdî û Erebî dinivîse, di nivîsên xwe de pîrsgirêkên mirovên Kurd, jin, sirgûnê û nasnameya Kurd bi awayekî ku hevrêziyê dike di navbera nazîkûna hest û kûrahiya ramanê de, helbestên wê dilpakîya mirovatiyê dardixist holê; dihele ku nêzîkî wijdana xwendevanan be her çiqas ku zimanê wan an erdnîgariya wan cuda be . Xelat Ehmed beşdarî gelek çalakî

û festîvalên edebî û çandî li çend welatan bû, ji wan:

- 1- Festîvala Çandî ya Dihokê li Herêma Kurdistanê
- 2- Festîvala Mutanebî li Swîsarayê
- 3- Çalakîya Çandî li Winterthur – Swîsra
- 4- Çalakîya Çandî ya Pirtûkxaneyê Giştî ya li Basel – Swîsra
- 5- Festîvala Nivîskarên Ciwan li Cezayirê
- 6- Festîvala Cizîra Botanê li Bakurê Kurdistanê
- 7- Konferansa Jinê ya li Amedê bi amadekarî û beşdariya xanîm Leyla Zana, ku jinên kurd ji çar parçeyên Kurdistanê. Ewropa. Amerîka û Misirê jî tede amadebûn.
- 8- Konferansa Zanîngeha Amerîka li Silêmanî ye.

Ji bilî şevbuhêrkên din ên ji aliyê revîdada Kurdî li Swîsreyê hatin lidarxistin. Xelat Ehmed her wiha bi nivîs, gotar û wergerên xwe di rojname, kovar û malperên kurdî de çir girt û di dimena çanda Jinên kurd de bû dengê berçav. Wê di wêjeyê de peyama ronakbîrî û avakirina hişmendiyê dît, lewma jî ji bo piştgiriya behremendên ciwan û teşwîqkirina jinên Kurd ku derbasî warê nivîsandin û afirandinê bibin, xebitî.

Zimanê wê bi paqijî û durustîya xwe tê cudakirin, ew jî kûrahiya ezmûnê dinivîse, ne ji banê hestên derbasdar, ew êşê vediguherîne bedewiyê û arîşe yê vediguhezê enerjiya afirîner a ku dikare jiyane ji nû ve biafirîne.

Bi vî awayî Xelat Ehmed karîbû hebûna xwe wek yek ji dengên jinên bibandor di qada edebî-ya kurdî de bide nasîn , wek helbestvan û wergêr û kesê ku peyvê wek çêkek nermîn dibîne ku li hember xerabî û neheqiyê bi deng û bedewiyê li ber xwe dide. Di warê wêjeyî û çandî de jê re serkeftin û afirîneriya zêdetir dixwazim.

Kar bingeha hebûn û rumeta mirov e

Kar ne tenê çalakiyeke fizîkî an jî rêyek ji bo peydakirina debara jiyânê ye; ew bingeha hebûn û pîvana rumeta mirov e. Firoşkarên sebze û şitilgehan li barjarê Dêrikê diyar kirin ku tevî hemû şert û mercên jiyânê yê zehmet, ew karê xwe berdewam bikin.

Ayşa Silêman/ Dêrik

Kar ne tenê çalakiyeke fizîkî an jî rêyek ji bo peydakirina debara jiyânê ye; ew bingeha hebûna mirovahiyê û pîvana rûmeta kesayetî ye. Ji destpêka dîrokê heta îro, her tiştê ku li dora me heye ji avahiyan bilind heta pênuşa di destê me de, berhema keda kesên ku bi dilsozî xebitîne ye. Destên karkerekî ku bi heriyê an jî bi hesin re mijûl dibin, bi rastî nexşeya pêşketina civakê xêz dikin. Her pişeyek, çi cotkarî be, çi hostatî an jî karkerî, parçeyekî jiyânê temam dike. Bêyî keda van destan, jiyân disekine. Kedkar bi xwêdana eniya xwe, ne tenê nanê xwe, lê rûmeta xwe jî qezencan dikin. Civakeke ku naxebite, nikare pêş bikeve û bibe xwedî paşerojê ronî. Kar, mirovan fêrî disiplin, hevkarî û berpirsiyariyê dike. Di derbarî rewşa kar û bazarê de firoşkarê bi navê Mihsin Ebo û Hiznî Ehmed ji Rojnameya me re axivîn.



Mihsin Ebo

Bi hatina havinê re gel dest bi çandina sebzeyan dike

Firoşkarê şitilgehên sezban Mihsin Ebo diyar kir ku di jiyânê de her mirovek bi şêwazekî cûda kar dike, kedê dike da ku debara jiyânê bike û wiha got: “Ez ji gundê Pîlêsiyê me rojane tîm bajarê Dêrikê da ku şitilgehên sezban bifroşim. Sala 2024’an cara yekem ku min şitilgeh ava kir û şitil çandin û berê xwe da bazara Dêrikê û firotin. Niha jî demsala havînê tî dema çandina meywe û sebzeyayê, him şênîyanê bajêr him jî yê li gundan



Hizni Ebo

dest bi çandiniyê dikin ji ber ku dema çandina meywe û sebzeyan diyare. Sala borî ji ber ziwahiya zêde min meştal neçandin, îsal jî min gelek şitilgeh çandine lê kirîna wan gelek kême, ji ber ku baran zêde bariye û hîn jî dibare lewma derfetê nade gel ku tu tiştî biçîne. Ev yek dibe asteng li pêşiya karê me ku daxwaz li ser meştalan nemîne û di encamê de bandorê li aboriya malbata min dike.”

Mihsin Ebo axaftinên xwe wiha domand û got: “Ez bi destê xwe van şitlan diçinim, destpêkê ez tovikan tînim û yek bi yek di kîs yan fiilan de diçinim û cihekî taybet

wek hingaran ji bo wan çêdikin û rojane av didin heya ku dibe demê wê ez êdî berê xwe didim bajêr da ku bifroşim. Şitilgehê min him gulîn, tuyê Şamî, îsotê tuj û yê şîrîn, bacanê sor û reş, xiyar û girêfî ne, her yek ji wan demekî wê heye. Bacana reş û îsot qayimîn divê mirov hinekî zû wan biçîne, lê yê din zû derdikevin heya hinek dem dibûre em nû diçinim. Her yek ji wan nîrxên wan li gor bizrê waye, dema tovika baş be hinekî buhaye, lê tovika xumalî arzane di encamê de bi arzanî tî firotin jî. Raste ev kar karekî mişûlahiya ku ez difroşim ne wek ya bazarê ye, em neçar in hinekî buhayê wê daxin da ku gel berê xwe bide me. Di hemû demsalan de em li ber erebeyayê ne çî li ber sermê çî jî li ber germê, em her tiştî qebûl dikin da ku em hewcedarî tukesî nebin û pêdiviyên malbata xwe pêk bînin.”

Jiyan bê ked bi rêve naçe

Firoşkarê Meywe û sebzeyan Hiznî Ehmed diyar kir ku ev 4 sal in ew vî karî dike û wiha got: “Ez ji gundê Gerdemiyê me lê jî destpêka şo-

reşa Rojava ve min berê xwe da bajarê Dêrikê û li wir bi cih bûm heya roja îro. Ji ber ku temenê min ber bi mezin bûnê ve diçe ez nikarim karên din bikim, ev 4 sal in min berê xwe daye firotina sebze û meyweyan, tu kar bê astengî ninin karê me jî di milê buha bûna nîrxê wan de em astengiyên dibînin. Buhayê van meywe û sebzeyan di destê bazirganên Qamişlo de ye ew buha dikin û ew dadixin jî, ev yek zirarê dighîne me. Rojane ez erebeyan xwe datînim destpêka bajarê Dêrikê û karê xwe dikim, helbet buhayê meywe û sebzeyên ku ez difroşim ne wek ya bazarê ye, em neçar in hinekî buhayê wê daxin da ku gel berê xwe bide me. Di hemû demsalan de em li ber erebeyayê ne çî li ber sermê çî jî li ber germê, em her tiştî qebûl dikin da ku em hewcedarî tukesî nebin û pêdiviyên malbata xwe pêk bînin.”

Diyardeya avêtina çopê li cihên geştiyariyê

Lîloz Hisên

Bi hatina werza Buharê hejmarke mezin ji malbatan ji bo bêhnvedanê berê xwe didin nava xwezayê, lê gelek malbat çopa xwe li nava xwezayê dihêlin û derdorê qirêjê dikin, ev yek jî li ser jîngehê xeteriyê çêdike.

Her sal bi hatina buharê werzê bêhnvedanê û derketinên xwezayî dest pê dike, lewma şênîyên kantonê Cizîrê berê xwe didin cihê xwezayî wekî Siwêdik, Eyn Dîwar û Çem Şeref û hwd.. da ku bêhna xwe derxînin û demên xweş bi malbatên derbas bikin. Lê bi bilindbûna hejmarê mewanên ku van deveran serdan dikin, pirsgirêka avêtina çopê li cihên xwezayî derdikeve holê, ku ev pirsgirêkê qirêjiyeke jîngehî çêdike û zirarê dighîne wêneyê geştiyariyê.

Vê salê jî wekî her salên borî dîsa pirsgirêka diyardeya avêtina çopê û bermahiyan dema bêhnvedanê derket holê. Li hember vê yekê şênîyan van deveran û gundên dordora wê bangên xwe ji bo aliyên peywendîdar jî bo parastina vihanê gişit kirin, li hin deveran jî şênîyan çûnê û hatina ji bo bêhnvedanê li gundên xwe qedexekirin, ji ber belavbûna çopê bi awayekî mezin

ji kîsên blastîkm qutiyên avê û bermahiye û xwatrinê û madeyên ku şewandinê pê çêdikin ku hiş-tiye wêneyên xwezayê pir xirab bike û bandorê li ser çandinî û çavkaniyê avê dike. Şênîyan bang kirin ku divê konteynerên çopê yê diyarkirî û tabelayên hişyariyê li van cihan bêndan, ji bilî zêdekirina gerên şaredariyê û derxistina muxalefetan li dijî kesên ku çopê diavêjin, wekî gavên pratîkî ji bo kêmkirina vê diyardeyê.

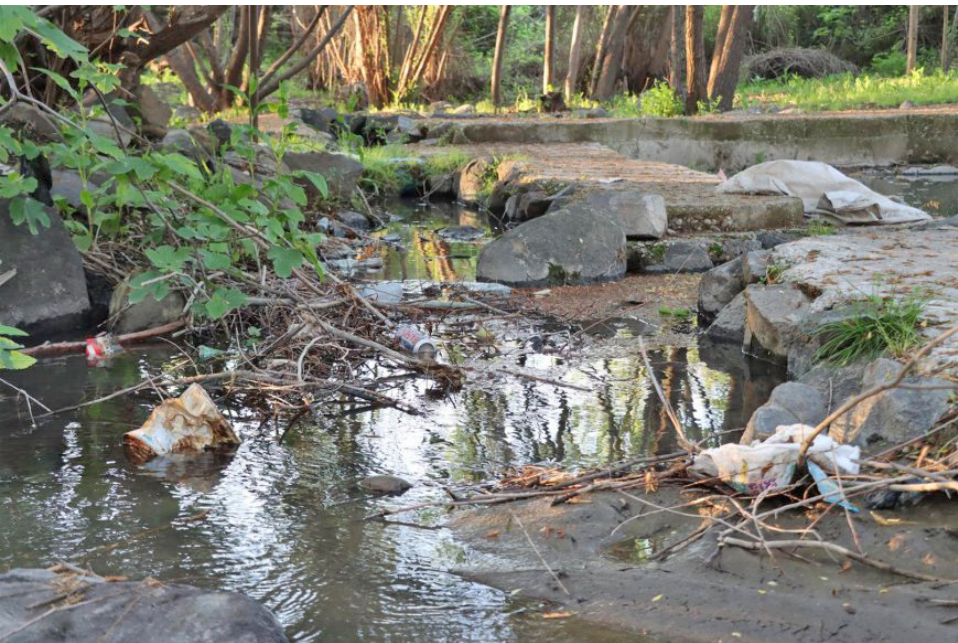
Ziyana ku ji ber vê diyardeyê çêdibe ne tenê bi qirêjiya dîtbarî ve sînorêd e; lê ew di nav xwe de qirêjiya ax û avê, belavbûna kêzikan û bêhnên nexweş û gefên ku li jiyana zîniyê din dike, jî dihevine, dibe ku ji ber xwarina ajalan bermahiye û plastîk zirarê bibînin. Herwiha bermahiye kombûyî dibe xeteriyê ku li ser tendurîstiya giştî çêdikin, nemaze bi bilindbûna germahiye û havînê. Ji sedemê belavbûna bermahiyan û çopê li cihên geştiyariyê, kêmbûna hişyariya jîngehî li gel şênîyan, nebûna kontereyên çopê, nehîskirina berpirsyartîyan li hemberî xwezayê, nebûna çavdêriyê û qanûnan di heman demê de qerebalixiya mezin ku di werzê hvînê de çêdibe.

Bandorên vê diyardeyê li ser jîngehê

Qirêjiya jîngehê, ji ber ku bermahî û çop bandorê li ser av, ax û daran dike di heman demê de dibe ku madeyên plastîk bi salan bimînin bêyî ku bihelin. Belavbûna bêhnên nexweş û kêzikan, bermahiye û xwarinê di bin sedema belavbûna kêzikan û bêhnên nexweş. Xirabûna xweşikbûna xwezayê, gelek cihên geştiyariyê xweşikbûna xwe ji ber kombûna bermahiyan wînda dikin.

Bandora qişeyan xweşikbûna xwezayê li ser geştiyariyê

Avêtina bermahiyan yek ji pirsgirêkên jîngehê yê herî berbiçav e ku bandorek mezin li ser hem hawîrdor û hem jî tendurîstiya giştî dike. Di nava encamên neyînî yê vê pirsgirêkê de, qirêjiya dîtbarî wekî gefek rasterast li ser geştiyariyê derdikeve pêş. Qirêjiya dîtbarî xirabûna wêneyê û xweşikbûna estetîkî ye, ji ber kombûna bermahiyan li qadên giştî, ku dibe sedema xirabûnê û windakirina balkêşiya hawîrdora derdorê.



Ji aliyekî din ve, qirêjiya dîtbarî ne tenê bandorê li geştiyariyê dike, lê di heman demê de bandorê li ser jîngeh û tendurîstiya giştî jî dirêj dike. Bermahiye kombûyî dikarin bibin çavkaniya qirêjiya kîmyewî û biyolojîk, ji ber ku madeyên organîk dihelin û gazên jehrîn derdixin, di mirov û heywan pê ve girêdayî ne, lewma tendurîstiya giştî tehdît dike û dibe sedema belavbûna nexweşiyên. Bermahiye kombûyî dibe ku bibin giştî, ku dibe sedema xirabûnê û windakirina balkêşiya hawîrdora nexweşiyên. Ev zindî

Xerîb Hiso: Hikumeta demkî ne entegrasyona demokratîk, navendîbûna zorê dimeşîne

Hevserokê PYD’ê Xerîb Hiso diyar kir ku peyman 29’ê Çileyê li ser bingeha entegrasyona demokratîk pêkhat, lê nêzikatiyên hikumeta demkî ji têgeha entegrasyonê re cudayî nêzikatiyên wan e. Hikumet dixwaze bi siyaseta navendî ber bi navendîbûneke mezin ve here û serweriyê li ser hemû erdnîgariya welat bike û got, “Em ji bo jiyaneke hevbeş, pêşerojêke aram di çarçoveya hiqûq û nivîsandina destûreke nû de, gavan davêjin.”

Ronaz Silêman/Qamişlo

Derbarê peyman 29’ê Çileyê û entegrasyona demokratîk, hevserokê Partiya Yekîtiya Demokrat PYD’ê Xerîb Hiso bersiva pirsên Rojnameya me da û hevpeyvîn wiha bû:

Hûn pêşveçûna peyman 29’ê Çileyê çawa digrin dest û sedema derengxistina pêkanîna xalên peymanê çi ne, herwiha peyman li ser bingehe entegrasyona demokratîk e, hikumeta demkî bi çi zihniyetê nêzî entegrasyonê dibe?

Di 29’ê Çileyê peymanek di navbera Serokkomarê hikumeta demkî ya Sûriyê û Fermandarê Giştî yê QSD’ê Mezlûm Ebdî de, hat îmzekirin. Ev li gorî gert û mercên roja îro peymaneke nû bû, ne berdewamkirina peyman 10’ê Adarê bû. Ji ber ku peyman 10’ê Adarê hate bînpêkirin, piştî wê şer, pevçûn û êriş zêde bûn. Ji bo ku ev şer û pevçûn werin rawestandî û dijminatî di navbera gelên Sûriyê de çênebe, hewcedarî bi peyman 29’ê Çileyê hebû. Ev peyman mijareke nû jî derxiste pêş, ew jî mijara entegrasyonê ye. Ev mijar li gorî şertên Sûriyê û herêmê, peyv û têgîneke nû ye ku berî niha çênebûye. Armanç ew e entegrasyona ku dê çêbibe, vê carê bibe nimûneyek di navbera gelan de. Taybet dewletên ku gelek çand û gelan di nav xwe de dihevin, ji bo ku ev dewlet bibin ya van çand û gelan, hewcedariya wan bi entegrasyonê heye. Da ku ev pirrengiya çandî bi hev re lihevhatî û danûstendinekê di çarçoveya jiyaneke ku edalet û wekhevî tî de hebe, çêbibe. Di heman demê de, divê hiqûqê her kesî bê parastin. Ev entegrasyoneke demokratîk e. Entegrasyona demokratîk pêdiviya xwe bi avakirina welatekî pêşerojê heye ku van çand û gelan di çarçoveya hiqûqê de biparêze. Li ser vê bingehe ev peyman hate îmzekirin. Lê mixabin hikumet bi şêwazekî din nêzî dibe ku dixwaze bi siyaseta navendî ber bi navendîtiyekê mezin ve here û di serweriya vê welatî de destwerdan li ser hemû erdnîgariya welêt bike. Herwiha entegrasyonê weke taktîk bikar tîne, şêwaz û siyaseta vê taktîkê jî roj bi roj tî eşkerekirin. Ema şêwaza entegrasyoneke demokratîk ku em tî



Hikumeta demkî kiryarên rêjîma Bass bi şewazên cuda dúbare dike, bi taybet di milê paşguhkirina zimanê Kurdî, mijara jin, edalet û hwd... de. Li hemberî wê jî gel helwesta xwe nişan da, hûn îradeya gelê Kurd li Rojavayê Kurdistanê çawa dinixînin?

Dema mirov li nêzikatiyên hikumeta demkî meyze dike û helwestên ku jê derdikevin, ev ne kêmtir ji rêjîma Baasê ye. Erê ew dibêje ez li dijî Baasê me, lê îro tiştê ku li ser erdê li hemberî îradeya me wekî Kurd tî meşandin, qanûna partiya Baasê li hemberî me tî bikaranîn. Çawa ku hikumeta Eseed a ku hatî rûxandin; maf, hebûn, drok, ziman û çanda gelê Kurd qebûl nedikir, ev hikumet jî heman şêwazê bikar tîne. Mînak, xeyrat û serweriya ku di Rojava de heye, ew dibêje hemû ji bo min e, lê nabêje ji bo vî gelfî de ne û van nirxan didin pêş. Dibe ku gelek kes vî ecêb bibînin, ji ber fikrên ne wekhev in, lê dîsa jî bi hev re gavan davêjin. Lê em hevî dikin ku ev lihevkerî bimeşe û biserkeve, ne ku di nivê rê de were kutkirin. Heta niha hin gav di aliyê leşkerî û ewlekariyê de hatine avêtin, lê ev ne wateya ku her tişt bi dawî bûye ye, ji ber hîn gelek xal hene pêk nehatine. Entegrasyon divê tenê di asta gotinan de nemîne, bibe pratîk. Ji bo misogerkirina vî pratîkê jî pêwîst e ku destûrek nû ji bo hemû Sûriyê were amadekirin. Ev destûr divê maf û hiqûqên hemû pêkhate û gelên ku di hundirê Sûriyê de dijîn biparêze. Ji ber dema em danûstandinan dikin, armanç ne tenê derbaskirina demekê an qonaxekê ye. Ji qonaxê zêdetir, pêşerojê heye ku divê were avakirin. Di wê pêşerojê de jî divê mafên min û mafên hemû gelên din di çarçoveyê hiqûqî de, bêndan, zimanê Kurdî û her tiştê ku aliyê Kurdî pê ve girêdayî ye, li gorî zihniyeta xwe nêzîk dibe, ne li gorî wan taybetmendiyên herêmên Kurdî ku bi devê xwe jî dibêje. Ev siyaseta taktîkî xeter e. Dema ku dixwaze dozgerên Baasê vegevine û wan li herêmên me wezîfedar bike, ev tî wê wateyê ku min qebûl nake, lê wan qebûl dike. Ez 15 sal in xwedî tecrûbeyeke mezin im. Di herêmê me de, sê ziman

dihatî bikaranîn. Lê îro hikumeta demkî zimanê min layiqî min nabîne. Zimanê Kurdî layiqî civak, drok û hebûna Kurdî nabîne û nas nake. Heger erdnîgarî, hebûn û droka te tune be, zimanê te jî tune ye. Lê yê me hemû hene û ev ziman nasnameya me ye. Li ser tabloyekê zimanê Kurdî qebûl nake, lê çawa hikumet layiqî xwe dibîne ku zimanê Îngîlîzî û Tirkî qebûl bike? Em ne li dijî zimanan in. Em rêzgirtinê jî hemû zimanan re digirin. Lê çima tu zimanê Erebbî li min ferz dikî? Tevî ku ez di zimanê Erebbî de jî kur im, droka wê dizanim û dixwînim, çima hikumetê zimanê min ê Kurdî nas nake? Ez Kurd im, li ser axa xwe me û di Sûriyê de dijim. Ji bo Sûriyê jî temenekî mezin daye. Lê zimanê xerîban tî qebûlkirin, yê min nayê qebûlkirin. Ev dirûtiye. Bi vî dirûtiyê dixwaze rê li ber pratîkîkirina vî peymanê bigire. Tecawizek di vir de heye.

Her çiqas ku di peymanê de ziman fermî an nefermî be jî, tiştê ku em dizanin ew e ku em wekî gel û civakeke Kurdî li vir hene. Di Sûriyê de netewa Kurd gelek e, lê çawa ziman tî înkarkirin û li ser tabloyekê zimanê min qedexe dikin? Ev tî wê wateyê ku tu hin ne amade ye, di dewletê de guhertinê çêke. Hikumeta demkî ne ji bo veguhêzbûnê hatiye, ji bo ferzkirina zihniyeta hişk û navendîbûnê hatiye û xwe wekî hikumeta demkî û veguhêz ragihandiyê.

Kî nizane ku jinan, bi taybetî jinên Kurd, têkoşîneke mezin kiriyê û di van salên şer de temenê xwe li dane. Lê li gel hikumetê mîr tenê dikarin her tiştî bikin. Lê ya mûcîze di hundirê Sûriyê de çêkir û ber bigireya van çareseran kir, jin bû. Jina Kurd û Erebbî li gel jinên din di nava YPJ’ê de beşdar bûn. Hikumeta demkî wê nabîne, an jî dibîne û li ser guhê xwe davêje. Ji ber ku civakeke bi edalet di navbera her du cinsan de qebûl nake, ev jî jî zihniyeta wê tî. Zihniyeta hikumeta demkî ne zihniyeta ku civakê hambêz bike ye, li dijî civakê ye. Kî ku li dijî jinan derve, mafê wê înkare bike û rastiya wê nebinê, ew nikare rastiya xwe jî nas bike. Heta ku îrade û zimanê hikumetê demkî ne ferzî be, êriş zêdetir bibin, nakokî û dijminatî dê pirtir çêbibin. Ji bo ku em rê li pêşiya vî aloziyê bigirin, hiqûqê bingehe vekirina rêya çareseriyê ye. Lê

heta niha hikumet di mijara hiqûqî de gavên ciddî neavêtîye û behsa hiqûqan nake. Çima nake? Ma hikumet jî bo gelên Sûriyê ye an jî bo derve ye? Rejîma Baas 60 salan Sûriyê xiste xizmeta Îranê, ji ber ku hiqûq di Sûriyê de tune bû. Heke niha jî hiqûq tune be, Sûriyê dîsa xera bibe û ber bi tehlûkeyeke mezin ve here û weke laşekî bê ruh bimîne.

Wekî partiyên siyasî yê Kurdî helwesta we li hemberî nêzikatî û hişmendîya hikumeta demkî çi ye û di demeke wisa hestiyar de çî jî partiyên xwestin?

Em wekî PYD’ê li hemberî van şaştiyên ku tên kirin bêdeng namînin û nêzikatiyên şaş qebûl nakin. Erê rêveberiya me lihevkerî kiriyê û hevîdîtin çêdike. Em jî van lihevkerîyan destekê dikin û dixwazin pêşve biçin. Nêzikî salekê ye ku bi erêkirina hemû partiyên Kurdî me şandeyê ku hundirê Rojava de, ava kiriyê. Her kes, heta hikumet jî, vî yekê dizane. Me gelek caran daxwaza civînê û danûstandinê kirine, lê bersiva fermî ji bo şandeya Kurdî nehatiye dayîn. Li kêleke vî yekê dibêje “Kurd birayên me ne”! Biratiya bi vî awayî nayê qebûlkirin. Biratî ne bi tenê bi gotinan e, biratiya rast divê bikeve pratîkê. Li vir nêzikatiyên hikumetê pir xeter derdikevin holê. Ji ber vî yekê em wekî PYD’ê dîsa li hev kom dibin û danûstandinê me bi hemû partiyên Kurdî re didome. Her kes li bendê ye ku ev şande rojekê here Şamê û doza gelê Kurd bi vî hikumetê re bide naskirin. Ev hikumet Kurdan wekî doz nabîne, wekî pirsgirêkê dibîne. Lê Kurd di Sûriyê û Tirkiyê de, ne pirsgirêk in. Kurd di hundirê Sûriyê de hêzeke pêşerojê ne, hêzeke exlaqî û civakî ne ku dixwaze Sûriye bi aramî û aştiyê bijî. Herwiha doza gelê Kurd dozeke adil e û divê di çarçoveya destûrê de were naskirin. Lê hikumetê dixwaze rê li ber yekrêziya me bigire û dixwaze parçebûnê di navbera me de çêbibe, şandeyê belav bike. Ev jî bi gotinên ku “em birayên ew e ku em hemû pêkhateyên Sûriyê werin ba hev û pirsgirêkên di hundirê Sûriyê de bi hev re çareser bikin.

‘Bêaramî û hebûna komên çete vegera koçberên Serêkaniyê zehmet dike’

Berpîrsê Ofîsa Têkiliyan a Komîteya Koçberên Serêkaniyê Ciwan Îso da zanîn ku ji ber bêaramiyê û hebûna dewleta Tirk û komên çete, koçber nikarin herin Serêkaniyê. Îso destnîşan kir ku hebûna dosya koçber û kampan tê tekezîrîn ku hîna Sûriyê derbasî qonaxa veguhêz nebûye, herwiha rêxistinên mirovî derbarê destekdayîna koçberan de, ne li gorî zagonên Neteweyên Yekbûyî tevdiagerin.

Hemza Sêvo/ Qamişlo

Dosya Serêkaniyê û koçberên wê carcarn dimîne dosyeye jîbîrkirî û carnan jî dosyeye cihê nîqaşê, li hêlekê xwesteka koçberên wê ya vegera bi ewle heye, li kêleka din hewildanên cihê eleqedar têne kirin, derbarê heman mijarê berpîrsê Ofîsa Têkiliyan a Komîteya Koçberan a Serêkaniyê Ciwan Îso bersiva pîrsên rojnameya me da û hevpeyvîna wiha bû:

-Hûn rewşa Serêkaniyê li aliyeke û li aliye din rewşa koçberên wê di dema heyî de ji aliye ewlehiyê ve çawa dînerxînin?

Rewşa Serêkaniyê piştî hat dagirkirin pir xerb bû, bînpêkirinên li dijî mafên mirovan li xelkên bajêr û gundewarê wê pêkhatin, ew bînpêkirin jî derheqê zagonên navdewletî ji bo parastina sîvîlan bûn. Siyaset û kiriyarên dewleta Tirk a dagirker li hundirê Sûriyê û herêmên dagirkirî bi tevahî de zelal bû. Siyaseta dewleta Tirk û plana wê ew bû ku xelkên resen ên herêman ji warên wan derxin herwiha rewşa leşkerî û siyaseta dewleta Tirk li gor berjewendiyên dagirkeriyê were meşandin. Ji ber vê siyaseta jî sedî 85 xelkên Serêkaniyê li derveyî herêma xwe bûn koçber. Di van salan de gelek sûncên şer derheqê mirovan li Serêkaniyê çêbûn. Piştî guhertina ku li Sûriyê çêbû jî rewşa koçberan û Serêkaniyê weke xwe ma. Hikumeta demkî ji bo çareserkirina dosya koçberan soz dan, lê ew soz pêknehatin. Piştî peyman hatin îmzekirin weke ya 10'ê Adarê, lê hikumeta demkî peyman jî bi cih neanîn. Dagirkeriya Tirk li

Serêkaniyê weke xwe ma, rewşa siyasî, ewlehi, leşkerî, rêveberî, zagonî û hwd... weke berê dewam kir û tu guhertin çênebûn. Ew saziyên dagirkeriyê ku em fermiyetê nadin wan, herwiha girûpên çete di bin siya dagirkeriya Tirk de bûn, hîna li cihê xwe mane.

-Tevî ku lihevkarîna 29'ê Çileyê hat pêkanîn, hîna dosya koçberên Serêkaniyê çareser nebûye, kî berpîrsyar e ji vê siyaseta ku tê meşandin?

Piştî ku peyman 29'ê Çileyê de hat îmzekirin, rewşa Serêkaniyê hinekî sistbûnek pê re çêbû, ew sûnc û kiriyarên dihatin kirin heya radeyekê rawestiyân, lê dîsa mal û milkên şîneyên Serêkaniyên di destê komên çete û malbatên wan de ne, piraniya wan kesan jî biyanî bûn û heya niha jî di Serêkaniyê û gundên wê de ne. Tu kes di dema heyî de nikare here Serêkaniyê, rê girtî ye, rewş aram nebûye û veger tune ye, tenê hin malbat serlêdana malên xwe kirin û dîsa vegeyriyan, ji ber ku rewş ji aliye ewlekariyê de ne aram e, xelk rastî êrişan tên. Em dizanin ku hîna şert û mercên ji bo vegera koçberên Serêkaniyê li warên xwe pêknehatine. Beriya demekê çend malbatên ku li Serêkaniyê û gundewarên wê bi cih bûbûn, ji malên xelkên resen derketin, beriya ku derkevin, malên derketin, hîna jî ev yek heya radeyê kêr derdikevin. Ev yek jî nameyekê dide ku ew naxwazin koçberên Serêkaniyê vegeyriyan cih û warê xwe. Rewşa Serêkaniyê heta îro jî ne zelal e, ne aram e,

gelek tişt pêwîst in peyda bibin da ku koçber vegeyriyan warê xwe. Koçberên Serêkaniyê di kampên Waşûkanî, Newroz, Serêkaniyê, gund û bajarên kantonê Cizîrê de ne, rewşa mirovahî, xizmetguzarî, tendurîstî û hwd... ne baş e, ev tişt jî gelek caran hatiye gotin û bi belgeyan her tişt diyar dibe. Berî çend rojan me hevdiîtin bi birêz Mezlûm Ebdî û İlham Ehmed re kir, wan gotin ku dosya koçberan nehatiye girtin, her tim nîqaşên wan bi hikumeta demkî re tên domandin herwiha wan dan zanin ku divê dosya koçberan û kampan bîna çareserkin, ji ber ku bi hebûna van dosyayan tê tekezîrîn ku kirîza Sûriyê hîna çareser nebûye, hem jî hîna Sûriyê derbasî qonaxa veguhêz û divê ew maf vegeyriyan li Serêkaniyê derbasdar e, lê belê li hemû deverên dagirkirî pêkan e, ji ber ku hikumeta demkî girîngiyê nade dosya koçber û kampan.

-Vegera koçberan dosyeye mirovî ye, hikumeta demkî çawa ji bo vê mijarê tevdiager, hewiha çî kar û xebat ji hêla Komîteya Koçberên Serêkaniyê ve tê kirin da ku koçber vegeyriyan warê xwe?

Koçber gelekî dixwazin vegeyriyan xaka xwe, em weke Komîteya Koçberên Serêkaniyê, gelek hewildanên me hatin û têne kirin ji bo vê dosya mirovî. Gelek xebat û danîna têkiliyan ji hêla komîteyê ve hatiye kirin, me civîn rêveberiya QSD'ê, parêzgehê Heseke, Rêveberiya Xweser û şandeya hikumeta demkî ya Sûriyê li dar xistin. Hikumeta demkî dibêje hîna Serêkaniyê bi temamî ne di bin kontrola me de ye, lewma rola dewleta Tirk a dagirker li pêş e, hebûna dewleta Tirk astengiyek pir mezîn e li pêşiya vegera koçberan, destê dewleta Tirk hişt ku ji destpêka kirîza Sûriyê, qeyran zêdetir e ku. Armanca dewleta Tirk ew e ku Kurd bê serwerî bin û guhertina demografi li bajarên Kurdan pêkwere. Dagirkeriya Tirk Serêkaniyê weke rehîneyekê di destê xwe de girtiye. Ji destpêkê de Komîteya Serêkaniyê bi beşa xwe ya zagonî ve, gelek name û belgenamêyên hiqûqî yê derbarê



sûcên şer û pîrsgirêkên koçberan ji gelek deveran re şandin, nemaze; Amerîka, welatên Ewropî, Rûsya, welatên Ereban û hwd... Di heman demê de me têkilî bi parlamentoyên Ewropî re mîna ya Espanya kir, gelek hevdiîtinên me bi rêxistinên navdewletî re yên ku dihatin vir pêkhatin. Me rapor da radestî gelek aliye navdewletî, me ji wan re digot va ye hûn her tiştî bi çavên xwe dibînin ku mafê gelekî hatiye xwarin û divê ew maf vegeyriyan li Serêkaniyê hatiye pêkanîn ji kiriyaran, sûcên şer in û bînpêkirina mafê mirovan e. Gelek raporên navdewletî jî hatin derxistin mîna rapora Humen Rights Watch û hin rêxistinên din, wan tiştên heyî ji rewşa Serêkaniyê û koçberên wê derxistin. Mixabin rêxistinên navdewletî ji bo vê dosyayê dibêjin em kar dikin, lê li ser rûyê erdê gavên berbiçav navêjin û bêdeng dimînin. Kampên koçberan ên Serêkaniyê dibin şahid ku rola rêxistinên di warê destekdayîna koçberan de gelekî kêmtir bû, van rêxistin û saziyan nebûn alîkar tevî ku li gorî zagona giştî ya Navneteweyên Yekbûyî destekdayîna koçberan dibe erka wan. Li gorî kar û berpîrsyariya rêxistinên divê bi rengekî xweser li dosya koçber û Serêkaniyê binerîn, lê li gorî analîz, lêkolîn û nîrxandina me ji nêzbûna van rêxistinên re tê tekezîrîn ku mafên koçberan hatin xwarin, rêxistinên mafên mirovan nikarîbûn li kêleka koçberan biskinin, wan tu gav ji bo vê dosyayê nediyarîtin, lewma koçber bûn qurbanîyên bazarên dîketin bin bandora qeydên siyasî. Di dema heyî de kar û xebat, herwiha têkilî û hemahengî ji bo çareserkerîna pîrsgirêka koçberan tîna domandin, em bi hevî ne ku kesên di Serêkaniyê de derkevin, rewşa giştî aram bibe vegereke biewle, giştî û birêxistinîkirî çêbibe. Ev yek jî ne diyar e ku wê kengî pêkwere, dibe di roj, heftî û mehên pêş de çêbibe.



Doza dadgeha Heseke mijara pêşeroja Sûriyê ye!

Dilyar Cizîrî

Di çend rojên dawî de mijara arma dadgeha Heseke bi awayekî berfirêh bû rojêva gelê me, yê Rojavayê Kurdistanê. Di vê mijarê de ciwanên kurd û bi taybet li bajarê Heseke bi îsrar çend caran arma zimanê kurdî tê de tune bû anîn xwarê. Ew mafekî rewa ya gelekî bi salane tekoşinê dike. Gelekî li dijî DAIŞ'ê û hemû cûreyên komên tundrew şer kiriyê, ye. Mijara nasname û hebûnê ye. Tesadîfe geşgeşeya dadgeha Heseke, guhertina navên gund û bajarokan li Kobanê û hin mijarên din di demekê de pêşwazîkirina 15'ê Gulanê roja zimanê kurdî nêzîk bûye, pêk hat. Mijarên em behsê dikin, asta zihniyeta hikumeta demkî û nerîna wê ya teng nîşan dide. Di piratîka xwe de xeta rêjîma Baas dewam dike. Nikare di xwe de guhertinan ava bike, nikare hebûna gelê kurd û pêkhatiyên din ên Sûriyeyê qebûl bike. Ev mijara herî xeternakê!

Di vir de pîrsyar ew heger gelê kurd bi temamî entegre bû û wekî hikumeta demkî dibêje, çek tenê di destê dewletê de bimîne, gelo dê kî parastina gelê kurd û hebûna wî bike. Dê kî parastina xirîştîyan û pêkhatiyên din ên Sûriyeyê bike. Me alîgirên hikumeta demkî li Perava Sûriyeyê, Siwêda û Bakur û Rohilhatê Sûriyê Sûriyeyê ditin. Me asta hovîti, kuştin û wêraniya bi destê endamên wan tene kirin jî dit. Ji lewma divê gelê me yê Rojavayê Kurdistanê û tevahî pêkhatiyên din ên Sûriyeyê di vê mijarê de baldar bikin. Hêza xwe ya parastin û rêxistinbûnê jî destê bernedin. Hin derdor dibêjin ma dê kî barê şerêkî din hilbigre. Ew nerîneke heta radeyekê raşte, lê dema hikumet ji bermahiyên Baas û cihadîstên DAIŞ'ê û Cebhet El Nesra be, tirsek mezîn li ser hebûnê gelê me heye. Divê gelê me baldar be, rêxistin û sistema xwe ya parastinê bi hêz bike.

Rayedarên Rêveberiya Xweser û QSD'ê çi qasî tekoşîna aramiyê bidin meşandin, bi vê hikumeta heyî re, şerek li ber deriye. Heger dewleta Tirk û HTŞ'ê civaka navdewletî razî kir, dê yekser bi navê Artêşa Sûriyê êriş li dijî Rojava pêk were. Na heger civaka navdewletî û hin welatên din karibin rîya êrişêke nû asteng bikin, Ihtimala mezîn bi navê eşîrên ereban êrişêke berfirêh bidin destpêkirin. Êrişê çend roj berê li ser bendên kontrolê yê Asayşê li nêzî bajarê Til Berek gavekî wê ye. Li aliyeke din hin deng derdikevin dibêjin gerek gelê kurd tekoşîna aştiyane li Sûriyê bidin meşandin. Ew ê çî tiştêkî xweşik ba, lê bawer bikin, bi vê hikumetê û piştevanê wê dewleta Tirk re, ev ne pêkane.

Ji bo vê jî divê em hinekî vegeyriyan lîkolîna wan. Mane ew in ên di şerê Helebê yê destpêka hilweşîna Rêjîma Essd de sembolên DAIŞ'ê li ser mile xwe kirin. Mane ew in ên sembol û cilên DAIŞ'ê li xwe kirin û êrişî Perava Sûriyê û Siwêdayê kirin?. Mane ew in ên bi xwîneke sar ciwanên elewî li Perava Sûriyê li ber kamîreyan tesfiye kirin? Ew in ên ciwanên durzi revandin û li kolanê ew bi çî kirin. Îcar di rewşa heyî de divê em karibin emneyêke sûrî ya hêz li dijî wê desthiladîyê ava bikin.

Ednan Berî: Perwerde xaleke sereke ji peyman 29'ê Çileyê ye

Rêveberê Perwerdê yê Parêzgeha Heseke Ednan Berî Roja Zimanê Kurdî pîroz kir û wiha got: “Di peyman 29'ê Çileyê de xala herî sereke û girîng perwerdê û zimanê Kurdî ye.”

Aryen Hesen/Heseke

Di nava salên 2025-2026'an de rewşa perwerdê li Rojavayê Kurdistanê jî ber rewşa şer, êriş û koçberiyê jî salên xwendinê yê borî cûdatire. Xwendekar jî dibistan, paymangeh û zanigehên xwe qûtûn û wiha vê yekê jî bandoreke mezîn li ser rewşa perwerdê û pêşeroja wan kir. Ji bo vê jî, ji bo berdewamkirina xwendinê û avakirina jîngeheke guncaw ji xwendekarên re di 29'ê Çileyê 2026'an de di navbera Hêzên Sûriya Demokratîk (QSD) û hikumeta demkî a Sûriyê de peymanek hate îmzekirin, yek jî bendên sereke yê ve peymanê rewşa perwerdê û xwendinê di. Di vê derbarê re Rêveberê Perwerdê yê Parêzgeha Heseke Ednan Berî jî Rojnameya me re axivî.

“Rewşa xwendinê hatiye guhertin”

Rêveberê Perwerdê yê Parêzgeha Heseke Ednan Berî destnîşan kir ku rewşa perwerdê îsal jî salên borî cûdatire û wiha domand: “Rastiya perwerdê di sala 2025-2026'an de ji ber guhertinên siyasî û rêveberî yê ku herêma têre derbas bûne tê ditin ku rewşa perwerdê jî salên borî cûdatire, ji ber ku bandora pêvajoya ku herêma tê re derbas bû li ser perwerdê kiriyê. Bajarê Heseke û Qamişlo berê di warê perwerdê de gelek zehmetî û derd, diqandî jî ber vê yekê bandorek neyînî li ser aramiya perwerdê dihat kirin. Lê belê ew rewş îro hatiye guhertin em hewil didin ku hawîrdorek aramtir ji bo xebata

perwerdê ava bikin.”

‘Di peyman 29'ê Çileyê de xala sereke perwerdê û zimanê Kurdî ye’

Ednan Berî da zanî ku bi entegrasyonê re rewşa saziyên perwerdê tê guhertin û wiha anî ziman: “Di pêvajoya entegrasyona di navbera QSD'ê û hikumeta demkî a Sûriyê de yekkirina saziyên sîvîl, leşkerî bû û yek jî qadên sereke qada perwerdê bû ku ev xala herî sereke di nava civakê de ye. Pêvajoya entegrasyonê di du aliyan sereke de dimeşe. Ya yekem bi bernamêyên min-hac û ziman ve girêdayî ye û ya duyem jî bi aliye rêveberî û mekanîzmayên kar ve girêdayî ye. Mekanîzmayên rêveberî yê di navbera Desteya Perwerdê û Rêveberiya Perwerdêhiyê ya li Heseke de berê hatine yekkirin û hejmerek jî kompleksên perwerdehiyê hatine yekkirin. Pêvajoya entegrasyonê de piştî çareserkirina dosyaya bernamêyên waneyan yê perwerdê jî bo sala perwerdê ya bê were bidawî kirin.”

‘Hejmara memosteyan li parêzgeha Heseke 33 hezar e’

Ednan Berî diyar kir amadekarî jî bo ezmûnanê kirin û wiha got: “Piştî yekbûnê hejmara memosteyan li parêzgehê gihîştîye nêzîkî 33,000 mamosteyan, û hewcedariyek berdewam heye ku karmendên perwerdeyê werin xurtkirin pêvajoya belavkirina mamosteyan di nav dibistanan de dê li gorî pîsporiyan û li



gorî fakulteyê wan werin pejirandin, çî di zimanê Kurdî de be û çî jî d warê zanistî de be. Desteya perwerdê bi sazîkirina navendên azmûnan amadekariyên xwe bi tevahî temam kirine wê di destpêkê de xwendekarên amadehî û navîn bigirin ji ber ku ew qonax yê herî sereke di asta perwerdeyê de ne. Desteyê de di 4 mehên mayê yê sala xwendinê 2026'an de, ji bo yekkirina mekanîzmayên xebatê di navbera 16 kompleksên perwerdehiyê de, ji bo amadekariya destpêkê rêxistinîkirî a sala nû ya xwendinê, di nav de çêkirina dibistanan, peydakirina pirtûkan û temamkirina pêdiviyên perwerdehiyê, bixebitin.”

‘Ji bo dosya zimanê Kurdî komîteyek hatiye avakirin’

Ednan Berî tekez kir ku xwendekarên ku li dibistana rêjîmê de dixwandin wê çareserî jî wan re were dayîn û wiha pê de çû: “Ew xwendekarên ku berê di dibistanên rêjîmê de dixwandin wê di têtên cerbandinê re derbas bibin bi armanca naskirina asta xwendekarên, di heman demê de wê perwerdê jî wan re werin dayên da ku

dûrxistina wan jî ber pêvajoya guhertin û şer were dagirtin. Herwiha jî bo dosya zimanê Kurdî komîteyêke danûstandinan li ser vê dosyayê dixebite, ku wezaretê perwerdê bi awayekê erênî nîşan daye ku encamên van nîqaşan dê di dema pêş de eşkere bibin, ku dê taybetmendiyên peymanê dawî ya li ser min-hac û ziman diyar bike.”

‘Em roja zimanê Kurdî li tevahî gelê Sûriyê pîroz dikin’

Rêveberê Perwerdê yê Parêzgeha Heseke Ednan Berî di dawîya axaftina xwe de wiha got: “Mamoste bi berdewamî hewcedarê şopandina rêbazên nûjen di perwerdehiyê de ye, çî ji aliye lêkolînê ve çî jî aliye teknîkî ve. UNICEF di vî warê de kursên perwerdê pêşkêş dike ku bi awayekî erênî beşdarî piştîgiriya entegrasyona mamosteyan û pêşxistinên wan bûne. Bi nêzbûna roja zimanê Kurdî em dibêjin ziman nasnameya pêkhatayan temsîl dike û mafê hemû pêkhatayan heye ku zimanên xwe bi kar bînin, Sûriyê bi cûrbûyîna pêkhatê û netewên xwe ve tê naskirin. Herwiha bi nêzîkbûna Roja Zimanê Kurdî em bi bonêyê li hemû gelê Sûriyê pîroz dikin. Parêzgeha Heseke di salên dawî de gelek eş kişandîye û xwendekarên bedêla wan reşwan dane, lê belê qonaxa bê de pêşketinek berbiçav were ditin. Asta perwerdê li Heseke de ber bi asteke bilind ve biçe ku wê mîna parêzgehên din bibe, di heman demê de em kêmasiyan di wî warê de qebûlnakin.”

Welatiyên Qamişlo: Her ku diçe rewşa jiyanî xerabtir dibe

Stêrk Mihemed/Qamişlo

Bi hatina hikumeta demkî li ser desthilatdariya Sûriyê kirîza aborî her ku diçe kûrtir dibe û asta buhaya pêdiviyên jiyandî bilindtir dibe. Welatiyên bajarê Qamişlo diyar kirin ku ji ber buhaya zêde rewşa wan a aborî pir xerab bûye.

Li Sûriyê pîrsgirêkên aborî gelek zêde bûne ev yek jî dibe sedema pîrsgirêkên jiyanî di nava gel de. Herwiha bi guhertinên di Sûriyê de çêbûne gel hevî dikir ku rewşa wan a aborî were guhertin û baş bibe, lê di dema niha de tê ditin ku di Sûriyê de kirîza aborî a kûrtir e derbas dibe. Li Rojavayê Kurdistanê jî piştî pêvajoya entegrasyonê rewşa jiyanî zehmetir bûye.

Rewşa jiyanî di serdema rêjîma Bass de

Sûriyê di serdema Rêjîma Baas de di rewşek aborî ya xerab re derbas dibû, gel bi xizanî, bihabûn, kêr demê û nebûna der re rû bi rû diman. Ji dema hatina Rêjîma Baas li ser desthilatdariya Sûriyê û heya roja ruxandina wê, gelê Sûriyê bi tevahî netew û pêkhatayan di aloziya aborî re derbas dibûn. Gelê Sûriyê tenê bi pîrsgirêkên leşkerî, kêr ewlehi, mudexeleyên dewletên cûda, bombebarankirin, lê belê bi pîrsgirêkê jiyanê yê mînimî jî iyan dikirin. Buhaya xwarin, nan û zoteniye gelekî bilind bibû, û herwisa jî 29'ê Çileyê 2026'an de Rojavayê Kurdistanê di pêvajoya entegrasyonê bi

de gelek zêde bibû. dikare were gotin ku Sûriyê bi qasî jî gel re di serdema rêjîma baas bû cihê mirinê nebû cihê jiyanê. Herwiha ev yek di dema hikumeta nû de jî tê ditin.

Piştî hatina hikumeteke demkî rewşa Sûriyê çawa bû?

Di 8'ê Kanûna 2024'an de Rêjîma Baas piştî desthilatdariya zêdetirî 60 salî hate ruxandin. Piştî hilweşîna baasê hikumeteke nû hate ser desthilatdariya Sûriyê (hikumeta demkî ya Sûriyê) gelê Sûriyê bi hatina hikumeteke nû re gelek hevî dikirin ku wê pêşeroja Sûriyê ronî bibe. Lê belê dema ku mirov li pratîka hikumeta Sûriyê meyza dike, tê xuyakirin ku tenê navê desthilatdariya li ser Sûriyê hatiye guhertin. Ji ber ku rewşa Sûriyê di milê aborî, civakî, jiyanî û hwd... weke xwe berê ye. Herwiha buhabûn her ku diçe zêde dibe, rêjeya buhaya sûtemenî, nan, elektrîkî her ku diçe bilind dibe. Gelek karmend bê kar mane û fonê wan nayê dayîn ev yek jî di nava gelê Sûriyê de neqebûlîkirîneke mezîn derxist pêş. Di heman demê de ji bo redkirina wê buhayê bi tevahî netew û pêkhatayan di aloziya aborî re derbas dibûn. Gelê Sûriyê tenê bi pîrsgirêkên leşkerî, kêr ewlehi, mudexeleyên dewletên cûda, bombebarankirin, lê belê bi pîrsgirêkê jiyanê yê mînimî jî iyan dikirin. Buhaya xwarin, nan û zoteniye gelekî bilind bibû, û herwisa jî 29'ê Çileyê 2026'an de Rojavayê Kurdistanê di pêvajoya entegrasyonê bi



Ebdullah Tahir

hikumeta demkî a Sûriyê re derbas dibe. Beriya ku li Rojava entegrasyon çêbibe rewşa aborî û buhaya jî gorî derfet û karîna gel bû. Lê belê piştî ku entegrasyon çêbû rewşa jiyanî û aborî li herêma hate guhertin, rêjeya buhayê bilind bû û gelek pêdivî û amûrên sereke di jiyanê de buha bûn, ev yek jî dibe sedema gazinê gel. Di vê çarçoveyê de şênîyên Qamişlo jî Rojnameya me re axivîn û nêrînen xwe serê ye. Herwiha buhabûn her ku diçe zêde dibe, rêjeya buhaya sûtemenî, nan, elektrîkî her ku diçe bilind dibe. Gelek karmend bê kar mane û fonê wan nayê dayîn ev yek jî di nava gelê Sûriyê de neqebûlîkirîneke mezîn derxist pêş. Di heman demê de ji bo redkirina wê buhayê bi tevahî netew û pêkhatayan di aloziya aborî re derbas dibûn. Gelê Sûriyê tenê bi pîrsgirêkên leşkerî, kêr ewlehi, mudexeleyên dewletên cûda, bombebarankirin, lê belê bi pîrsgirêkê jiyanê yê mînimî jî iyan dikirin. Buhaya xwarin, nan û zoteniye gelekî bilind bibû, û herwisa jî 29'ê Çileyê 2026'an de Rojavayê Kurdistanê di pêvajoya entegrasyonê bi

‘Li Sûriyê debara jiyanî zehmet bûye’

Welatiyê bi navê Ebdullah Tahir diyar kir ku buhabûn zêdeye û dahat pir kêr e û wiha got: “Piştî hatina hikumeta demkî li ser desthilatdariya Sûriyê biryarên nû ji aliye wê ve hatin derxistin, weke buhabûna nan û sotemeniyê, ev yek jî bandoreke mezîn li ser rewşa gel ya jiyanî û aborî dike, ji ber ku li kêleka buhabûnê tu dahatiyên me yê cûda tune ne da ku em pê debara xwe bikin, ev jî dibe



Mesûd Temê

sedema alozî û zehmetiyên jiyanê jî tevahî gelê Sûriyê re. Debara jiyanê li Sûriyê gelek zehmet bûye, ev yek jî dibe sedem ku gelê Sûriyê jî welet xwe derbikve û biçin li welatên ditir kar bikin da ku bijin.”

‘Rewşa buhaya jî bo welatiyan bûye rojêva sereke’

Welatiyê bi navê Mesûd Temê destnîşan kir ku ew bi zehmetî pêdiviyên jiyanê peyda dikin û wiha pê de çû: “Min di nava bajarê Qamişlo de besteyek xwe ya biçûk danîye û li gorî hemû zhmetyan em hewil didin ku pêdiviyên xwe pê derbas bibe, lê piştî van buhabûna ku li Sûriyê çêbûye, em nikarin debara û xwastekên xwe pêk bînin. Ji ber ku gelek amûr jî herêma cûda derbasî herêman me dibin. Rêjeya buhaya nan, pêdiviyên sereke yê jiyanê û sotemenî gelek bilind bûye, lê beramberî wê derfet û karîna gelekê kêr e. Rewşa buhaya jî bo welatiyan bûye rojêva sereke were çareserkin û kesên têkildar bibin bersiv ji vî gelî re.”

Bîra Civakê



Ehmed Hesen

Ji bo civakê zewaca di temenê biçûk de mirina belaş e

Her çend qada zewacê ya ku îro bi awayekî bê pîvaneke diyar pêşdikeve, lê ew mafekî rewa yê civakê ye û nabe ku bêmafî lê were kirin, lê ya ku dibe ne yasayî û dûrî pîvanan dikeve, çaxa ku diyardeyên perwerdê bi awayekê erênî nîşan daye ku encamên van nîqaşan dê di dema pêş de eşkere bibin, ku dê taybetmendiyên peymanê dawî ya li ser min-hac û ziman diyar bike.”

Rêveberê Perwerdê yê Parêzgeha Heseke Ednan Berî di dawîya axaftina xwe de wiha got: “Mamoste bi berdewamî hewcedarê şopandina rêbazên nûjen di perwerdehiyê de ye, çî ji aliye lêkolînê ve çî jî aliye teknîkî ve. UNICEF di vî warê de kursên perwerdê pêşkêş dike ku bi awayekî erênî beşdarî piştîgiriya entegrasyona mamosteyan û pêşxistinên wan bûne. Bi nêzbûna roja zimanê Kurdî em dibêjin ziman nasnameya pêkhatayan temsîl dike û mafê hemû pêkhatayan heye ku zimanên xwe bi kar bînin, Sûriyê bi cûrbûyîna pêkhatê û netewên xwe ve tê naskirin. Herwiha bi nêzîkbûna Roja Zimanê Kurdî em bi bonêyê li hemû gelê Sûriyê pîroz dikin. Parêzgeha Heseke di salên dawî de gelek eş kişandîye û xwendekarên bedêla wan reşwan dane, lê belê qonaxa bê de pêşketinek berbiçav were ditin. Asta perwerdê li Heseke de ber bi asteke bilind ve biçe ku wê mîna parêzgehên din bibe, di heman demê de em kêmasiyan di wî warê de qebûlnakin.”

